

מדינת ישראל
ועדה ממשלתית לבחינת מדיניות הענישה

יום ראשון, כ"א אייר תשע"ב – 13/5/2012

נוכחים: פרופסור מרדכי קרמניצר, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית
פרופסור אורן גזל-אייל, מרכז הוועדה
חנן סידור, מזכיר הוועדה
עו"ד רביד דקל, מחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים
עו"ד יהושע למברגר, פרקליטות המדינה
עו"ד רחל גוטליב, משנה ליועץ משפטי לממשלה לשעבר
רחל שרביט, סמנכ"ל משרד הרווחה
אסף וסרצוג, אגף התקציבים באוצר
גנ"מ לאה קליינר, הממונה על עבודות השירות בשב"ס
ד"ר באדי חסייסי, המכון לקרימינולוגיה, האוניברסיטה העברית
פרופסור אפרת שהם, המכללה האקדמית אשקלון
ד"ר תומר עינת, המחלקה לקרימינולוגיה, אוניברסיטת בר אילן
עו"ד חיים ווסמונסקי, משרד המשפטים
תנ"צ ורדה שחם, סגן ראש אגף החקירות, משטרת ישראל
ד"ר חגית לרנאו, הסניגוריה הציבורית

פרוטוקול

פרופ' אורן גזל-אייל: שלום לכולם. נא הציגו עצמכם לצורך הפרוטוקול.

הצגת נוכחים:

פרופסור אורן גזל-אייל, מרכז הוועדה.

חנן סידור, מזכיר הוועדה.

רביד דקל, מחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים.

רחל גוטליב, לשעבר משנה ליועץ המשפטי.

יהושע למברגר, נציג פרקליטות המדינה.

אסף וסרצוג, ועדת התקציבים באוצר.

ד"ר תומר עינת, המחלקה לקרימינולוגיה, בר אילן.

פרופסור אפרת שהם, המכללה האקדמית אשקלון.

ד"ר באדי חוסייסי, קרימינולוגיה, האוניברסיטה העברית.

לאה קליינר, הממונה על עבודות השירות בשב"ס.

פרופסור מרדכי קרמניצר.

פרופ' אורן גזל-אייל: השופט דורנר התקשרה אלי אתמול להודיע

שכנראה היא לא תוכל להגיע היום ושלא נבטל את הישיבה, אלה שמוטה ואני ננהל

אותה, שזה אומר מוטה ינהל אותה. הנושא שרצינו לדון בו היום, וראיתם במצע

לדיון, הוא על מאסרים קצרים, חלופות למאסרים קצרים, אלטרנטיבות, טוב זה

בעצם אותו דבר. מוטה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: ראשית, אני רוצה לפרוטוקול ורשמית לברך את

אורן על העלאתו לדרגת פרופסור. יש לנו אורחת ואורח. אני מציע שנשמע אותם,

נלך בסדר של המסמך, נשמע קודם את ד"ר תומר עינת, שתחום ההתמחות שלו הוא

הנושא שאנחנו עוסקים בו – קנסות וחלופות למאסר. כמה זמן אתה צריך כדי לתת

לנו עמדה מנומקת?

ד"ר תומר עינת: אין לי מושג. אני יכול לדבר שעתיים ואני יכול

לדבר דקה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אז קח 10 דקות עד 15 דקות, כממוצע בין דקה לשעתיים. שים לב גם שזה 14 דקות יותר מהדקה שהיית מוכן לקחת. אחר כך נעשה אולי שאלות על הדברים האלה, ואחר כך נפנה ללאה קליינר ונשמע אותה.

ד"ר תומר עינת: טוב, האמת שלא הכנתי את זה עד כדי כך. אני

חושב שבמקום להתמקד ב-14 דקות שיש לי, אני פשוט אגיד באיזה שהוא מונולוג חופשי קצת, כמה דברים כלליים לגבי הנושא הזה של חלופות למאסרים קצרים, או חלופות למאסר בכלל. אני חושב שהתרומה הפוטנציאלית שלי לעניין הדיון הזה, זה משום שאת עבודת הדוקטורט עשיתי על עונש הקנס בהליך הפלילי. ואז התחברו לי מספר דברים, אחד מהם זה באמת היתרונות הפוטנציאליים של העונש הזה, גם באופן יחסי לעונשים אחרים וגם באופן אבסולוטי. ובמקביל, הפרובלמטיקה או המינוסים המרכזיים של עונש המאסר, שלפחות ברמה הפורמאלית קנס מהווה חלופה לו. קודם אמרתי לאורך שאני חושב שצריך לשנות את כל הטרמינולוגיה, שמאסר צריך להיות חלופה לעונשים אחרים, ואנחנו לא צריכים לחפש חלופות למאסר, כי מאסר זה קטסטרופה. אז זו נקודת הפתיחה שלי, אני חושב, ל-12 דקות שנשארו. ובעצם אני רוצה להתייחס לשני היבטים שזה שני צדדים של אותו מטבע, לטעמי.

אחד זה כל הנושא של חלופות למאסר, או חלופות למאסרים קצרים. מה שבטרמינולוגיה המקצועית זה מקבל, יש הבדלים קצת סמנטיים. זה לא נקרא חלופות למאסר, זה יכול להיקרא באמת Alternatives to imprisonment, וזה יכול להיקרא גם Intermediate punishment, שזה כבר ענישת ביניים, וזה יכול גם להיקרא Community based sanctions, ואני חושב שאני דבק יותר בגרסה השלישית. זאת אומרת אחד זה לדבר על מגוון היתרונות שיש לענישה פלילית בקהילה. וזה ללא שום קשר לעונש המאסר. והדבר השני שאי אפשר בלעדיו, זה לדבר על עונש מאסר ובעיקר על החסרונות הרבים שלו, שרק מחזקים את היתרונות

שיש לחלופות. אתחיל דווקא מהסוף. אני חושב שיש היום תמימות דעים אקדמאית כמעט ברמת קונצנזוס, לזה שעונש המאסר, לגבי רוב האסירים, ברוב מדינות העולם – לא משיג את המטרות הפורמאליות שהוא אמור להשיג. אני חושב שיש קונצנזוס כמעט מוחלט לגבי זה שזקו של העונש הזה רב מתועלתו, ושכופו של דבר, בגלל ערב רב של דברים, ושוב, אני אומר את זה בזהירות, רוב המאסרים לרוב האנשים, בגלל ערב רב של דברים, בעצם עבריין שנכנס לכלא, ללא שום קשר לסוג העבירה שהוא נכנס, יוצא יותר עבריין ושיעורי הרצידיביזם שלו לפשיעה הם יחסית גבוהים. זה נע באזורים של בין 60% ל-80%, תלוי מי שואל ובאיזו מתודולוגיה. ובעצם, אם אני טיפ טיפה נכנס קצת לעובי הקורה פה, ואני יכול לדבר על זה גם בקונטקסט הישראלי, אז צריך לקחת בחשבון שבעצם כששופט מכניס עבריין לבית סוהר, העבריין עובר איזה שהוא תהליך של מיון כלשהו, שלאחרי בטח תפרט קצת יותר, לעניין איזה סוג כלא הוא צריך לשבת, לעניין סכנה אובדנית, בעיות בריאותיות וכו', שזה פחות מענייננו, ובסופו של דבר הוא מוכנס לכלא מסוים. הכלא הזה בארץ היום הוא יכול להיות או בעל דרגת ביטחון בינונית, או בעל דרגת ביטחון מרבית, שזה עד 7 שנות מאסר ומעל 7 שנות מאסר. אז גם אם אנחנו מדברים על זה בקונטקסט של מאסרים קצרים, אם אני מכניס בן אדם לכלא, למאסר קצר, ניתן להניח במידה רבה של סבירות שהוא ייכנס לכלא שיהיו איתו אנשים שנידונו לתקופות מאסר של עד 7 שנים, כולל הרבה שנים, או אפילו אנשים שנידונו לתקופות ארוכות יותר ויתרת המאסר שלהם היא- אז הוא בעצם נמצא באינטראקציה עם אנשים שהם חלקם עבריינים וחלקם עבריינים מאד, וחלקם רצידיביסטים.

כשהוא נכנס לכלא, הוא צריך לעבור איזה שהוא תהליך, בעיקר תהליך מנטלי, שקשור גם בהסתגלות לחיי הכלא. כלומר לדעת לתפקד מול הגורמים הפורמאליים בכלא, והוא צריך גם לדעת איך להתמודד עם החברים שלו. והוא עובר תהליכים שאני חושב שזה לא הזמן עכשיו, שזה תהליכים, עקרונית, מאד מאד קשים מבחינה פסיכולוגית, לעתים גם מבחינה פיזיולוגית, שיכולים ליצור אצלו טראומות גם בטווח הקצר וגם בטווח הארוך. עכשיו, אני כל הזמן חושב שראוי לציין שאי אפשר

לעשות הכללה גורפת, זה כמו בן תלוי באיזה כלא ועם מי הוא יושב, ועל מה הוא יושב ומה הרקורד שלו והגיל שלו, והמון פקטורים שהיום אנחנו לוקחים אותם בחשבון, אבל בהכללה גורפת הוא נכנס באמת למציאות שהיא מאד מאד קשה. וחלק לפחות מהטקסטים האקדמאיים בתחום הזה טוענים שהיכולת של אדם לשרוד, או לתפקד באופן פונקציונאלי במציאות הזאת, מובילים אותו בין אם הוא ירצה ובין אם לא כל כך ירצה, להפוך להיות בעצם אדם בעל דפוסי התנהגות ודפוסי חשיבה עוד יותר קרימינליים ממה שהיו לו, אם בכלל היו לו. ואם היו לו, אז זה מעצים, כי הוא בעצם צריך לשרוד. בארצות הברית הם מדברים על – Survival prison. כשהאדם הזה נכנס לכלא וחווה את החוויות הקשות האלה, יכולות להיות לזה הרבה מאד נגזרות התנהגויות. זה יכול להיות שהוא הופך להיות אדם שמשתמש בסמים, זה יכול להיות אדם שהוא הופך להיות אלים כלפי עצמו, כלפי זולתו. מה שמוביל כמו בן לסבירות גבוהה יותר לפציעות וכו', והכל מסתכם בחיים הרבה יותר קרימינליים, והכל מסתכם בחיים שלמשל המסים עולים בסופו של יום הרבה יותר כסף, ומקשים באמת על התפקוד של הכלא עצמו. וכשבן אדם מתנהג בגיונגל הזה כמו שמתנהגים בגיונגל, אז הוא עובר את אותו תהליך שבסופו של דבר גם כשאני מוציא אותו מהכלא, אני לא בדיוק מוציא את הכלא ממנו. כך שקל מאד אחר כך להסביר את שיעורי הרצידיביזם הגבוהים של אסירים. נכון שבאופן תיאורטי בלבד, תיאורטי, אם אני מכניס בן אדם למאסר קצר, אז כל התהליכים שדיברתי עליהם מקבלים עוצמה הרבה יותר קטנה בהשוואה למאסרים ארוכים. מאידך גיסא, לפעמים מספיק להכניס בן אדם לתקופה מאד מאד קצרה, כדי שהוא יחטוף את אותו Culture שוק נוראי, ואת כל ה-, אני לא רוצה להגיד פוסט טראומה, אבל את כל ההשלכות הקשות אחר כך על דפוסי ההתנהגות ודפוסי החשיבה שלו בחוץ.

כשאני תמיד מדבר על עונש מאסר וכשאני הרבה פעמים מדבר עם שופטים על עונש של מאסר, אז אני שואל אותם את השאלה הנורא נורא נאיבית, את שאלת מיליון הדולר – מה אתם רוצים להשיג כשאתם מכניסים בן אדם לכלא, בשביל מה אתם

מכניסים אותו לכלא, זו השאלה. אני לא תמיד צריך לשאול אותם, אני יכול לקרוא את הטקסטים ואני אעשה ניתוח טקטואלי של גזרי דין, אז אני תמיד רואה את אותן מנטרות ידועות של הרתעה ולגמול ומכת מדינה ונתנו עוד פעם צ'אנס וכו' וכו', אבל לגופו של עניין, רוב רובם המוחלט של המחקרים מכל העולם המערבי, גם בארץ, מראים שאם אלו המטרות אז המטרות האלו לא מושגות. כלומר, עונש המאסר לא משיג את המטרות האלו, ויש פער אדיר בין הרטוריקה המשפטית והמטרות של העונש, לבין הפרקטיקה.

פרופ' אורן גזל-אייל: כן, לדבר על זה כמטרה. גמול זה עיקרון מנחה,

אין לו תוצאה שאתה יכול לבדוק אם הוא הצליח או לא.

ד"ר תומר עינת: אני לא רוצה שהוא יצליח או לא, אני רוצה

שהאיש יסבול בשביל לסבול.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: לא חשוב, לא ניכנס לזה בדיון הזה.

ד"ר תומר עינת: אוקי, אני יורד מזה. נגיד, לצורך העניין. אבל בכל

מקרה, אנחנו מתרשמים שיש איזה שהוא פער מסוים, לפחות אנחנו הקרימינולוגים מתרשמים מהנקודה הזאת, ובעצם זה מוצא את ביטויו הלכה למעשה, בין היתר עם באמת שיעורי הרצידיביזם, בין היתר מזה שבתי הכלא, ויש על זה הרבה מאד מחקרים, שיעורי האלימות בתוכם גבוהים בין פי ארבעה לבין פי עשרה במוצע עולמי, מאשר בחברה הכללית, ואנחנו מנטרלים את כל הפקטורים המלאכותיים. שיעור הסמים בכלא הוא הרבה יותר קטסטרופאלי, ההתמכרות לסמים, מה שאחר כך מוביל את הבן אדם כשהוא בחוץ להמשיך לצרוך סמים וכו' וכו'. כך שבעצם הכלא, שוב, עם כל הזהירות היתרה, לגבי רוב האסירים – לא משיג את האימפקט שאנחנו היינו רוצים שהוא ישיג. אמרתי קודם למוטה ומוטה אמר לי אל תהיה רדיקאלי, אז אני לא אהיה רדיקאלי, שלעניות דעתי עצם הרעיון שהאם על ידי ענישה בלבד, בלי לפני ואחרי וכל מה שמדברים כבר 20 שנה בקרימינולוגיה, על ידי ענישה אנחנו נצליח באמת להפחית כמויות של פשיעה או סוגים מסוימים של פשיעה, זה נורא נורא נאיבי לחשוב כך, כי זה לא יעבוד ככה, כי אנחנו לא מנסים להתמודד עם המוטיבציות ועם הגורמים לפשיעה, ולא עם החזרה שלהם לקהילה

שבעצם דוחה אותם באופן פורמאלי ובאופן בלתי פורמאלי. אז זה סיפור מאד מאד עזוב, העניין הזה. זה אספקט אחד של העניין. אם תרצו, בשלב יותר מאוחר, אני גם יכול לדבר על דברים שהם לכאורה יהיו זניחים אולי בפורום הזה, אבל בעולם הקפיטליסטי הם מאד מאד חשובים, וזה העלויות, שזה עולה הון תועפות למשל המיסים, שזה משחק סכום אפס בסופו של דבר, אנחנו מפסידים ולא מקבלים כלום. ולכן יש לא מעט קרימינולוגים שהם חצי ציניקינים שאומרים גם אם האסיר, העבריין ירצה עונש בקהילה, לא משנה איזה עונש, ומתוך הנחה שהוא ימשיך להיות עבריין אקטיבי, עדיין מבחינה פיננסית זה שווה לי מאשר אני סוגר אותו בכלא.

פרופ' אורן גזל-אייל: טוב, תומר, אתה יכול רק להתמקד, בזמן שעוד

נותר, באפשרות של קנס להחליף כליאה, עם כל הבעייתיות, מה הבעייתיות.

ד"ר תומר עינת: לגבי הקנס, אז עוד פעם, אני אנסה לקצר. קודם

כל אנחנו לא מדברים רק על קנסות אלא כל חלופה היא טובה. עכשיו, לעניין הקנס, מה שמאד מצליח בעולם המערבי, בעיקר סקנדינביה חזקה בעניין הזה אבל לא רק, בריטניה, זו שיטת הקנס היומי, שאם יהיה צורך ואני חושב שאין צורך, אבל אפשר לפרט את כל המודלים והרעיון. בסופו של דבר מדובר על שיטת קניסה, שהיא מאד מתוחכמת במובן הזה שהיא עונה גם על שוויון פרוצדוראלי וגם על שוויון מהותי. זאת אומרת זה תהליך שהוא תלת שלבי, שבשלב הראשון בית המשפט מקבל החלטה עקרונית שהעבריין שעומד בפניו, העונש יהיה קנס, העבריין ייקנס. ואז קובעים את חומרת הקנס בהתאם לסוג וחומרת העבירה ובהתאם לרקורד הפלילי, וחומרת הקנס נקבעת על פי מה שקוראים fine units. זאת אומרת יש לי טווח, לשופט לצורך העניין, לשיקול דעת מלא. יש לו מיחידה אחת נאמר לצורך העניין עד 1,000 והוא טוען שהנסיבות של העבירה והרקורד הפלילי הם כל כך חמורים שהוא עומד להטיל על אותו בן אדם 890 יחידות קנס, שזה כמעט המקסימום. זו איזו שהיא אמירה דקלרטיבית לזה שזה עונש מאד חמור. מה זה אומר אופרטיבית? כלום. כי בשלב השני, שהוא מנותק לחלוטין מההליך המשפטי, זה עובר לחקירת יכולת והגוף שעושה את חקירת היכולת שהוא גוף סמי-משפטי, באמת עושה חקירה מאד מאד דקדקנית ועמוקה. כל מדינה יש לה את הקלקולציה שלה. בדרך כלל מתייחסים

למה שקוראים - necessities, מורידים את זה ועושים קלקולציה כמה כסף בסופו של יום בן אדם יכול לשים כל חודש בצד בלי לפגוע בנססטיס שלו ושל המשפחה שלו. ואז בעצם עושים מכפלה של זה וזה וזה סכום הקנס, ופורשים את זה לתשלומים. עכשיו, משום שהקנסות בסופו של יום הם מאד מאד גבוהים, הסכום, וזה נפרש על הרבה מאד תשלומים, אז מאד עוזרים לבן אדם לא לטעות או לא לשכוח לשלם, כי זה כשלעצמו יכול להפעיל סנקציה על זה שהוא לא שילם קנס. משלב של ריביות וקנסות על פיגורים ועד להחזיר אותו לכלא על אי תשלום קנס. כל האופציות- בארץ גם השיטה היא...

דובר: יש קנסות אבל לא גובים קנסות. התרבות שלנו

היא תרבות שפשוט - - -

ד"ר עינת תומר: רגע, תיכף אני אגיד את זה, כי זה לא מדויק כל כך

היום. הקימו את המרכז לגביית קנסות בשנת 1994. אבל לגופו של עניין, השיטה הזאת היא שיטה שמשדרת הרבה מאד רצינות למערכת, היא מקרינה לבתי המשפט הרבה מאד רצינות. ושופטים, משום שהם מאמינים בשיטה ואין להם סיבה לא להאמין, כי כמעט 100% מהקנסות נאכפים ואם הם לא נאכפים אז יש מוניטורים על כל קנס. זאת אומרת, אם פוטרים בן אדם זה בגלל שהייתה לו איזו נפילה דרמטית מבחינה פיננסית ואפשר לעצור את הקנס בכל נקודת זמן. אז השופטים נוטים להאמין בקנס, אז הם מטילים הרבה יותר קנסות, מה שמשכלל עוד יותר את המערכת וכל המערכת פועלת לעניין הזה. עכשיו, להגיד לכם אם שיעורי הרצידיביזם של האנשים האלה גבוהים או פחותים מאשר מאסר? א', הם לא יותר גבוהים ולא יותר נמוכים, כי מה שהיה תמיד יהיה. ב', זה להשוות בין אגוזים לתפוזים, משום שאפשר להניח שבית המשפט לא יטיל על עבריינים רצדיביסטים שביצעו עבירות מאד חמורות, קנסות. אז אי אפשר לדעת מה בדיוק עומד פה, אבל בכל מקרה, יש שביעות רצון מאד מאד גבוהה מהעניין הזה. מדינות שמגיעות לשיטת קנס יומי יעילה, א', הן מגיעות למוניטוריג של 100% מהתיקים. ב', הם מכניסים כסף רב מאד למדינה.

דוברת: איזה מוניטור, לא הבנת.

ד"ר תומר עינת: כל תיק מנוטר, זאת אומרת מערכת האכיפה היא

מאד מאד יעילה. אתה מאתר את הבן אדם ואתה עוקב אחרי התשלומים החודשיים, יש מערכת ממוחשבת שעושה את זה.

רחל גוטליב: זו נקודה קריטית, אם אדם לא שילם, אז מה - - -

ד"ר תומר עינת: או, אז זה עובד בשתי פאזות. קודם כל, אין סיבה

לבית המשפט להניח שהבן אדם לא ישלם.

רחל גוטליב: בית המשפט ...

ד"ר תומר עינת: רגע, רגע, זה נורא חשוב כי בארץ, משום שהכל

חאפ-לאפ אחד גדול, אז יש לי הרבה מאד סיבות להניח שהבן אדם לא ישלם, כי אין לו, או שהוא לא רוצה, ואין לי אכיפה אז הכל זה זילות אחת מוחלטת. שם אין סיבה להניח. כלומר, אם הבן אדם לא משלם,

דובר: זו הוצאת שם רע לחאפ-לאפ.

ד"ר תומר עינת: אם הוא לא משלם אז אתה יכול לבוא ולהגיד,

במצפון נקי, שהיה ותחליט להטיל עליו איזו שהיא מניפולציה נוספת, אתה שקט שזה לא נובע מתוך שגיאה שלך, אלא זה חוסר רצון שלו לשלם. זה דבר אחד. עכשיו, אם הוא לא משלם אז קודם כל הרעיון הוא לא להעניש שוב, אלא הרעיון הוא לעזור לו לעמוד בתנאי העונש. אז יש תזכורות וטלפונים, ומערכת שלמה שמגבה את כל האזכורים האלה. בסופו של יום, היה והוא מחליט שפשוט לא בא לו יותר לשלם, אז נוטים להקים מערכת שהיא מאד הדרגתית. בסופו של יום זה יכול להיות ככה, או שמכניסים אותו לכלא. מאד נדיר. מאד נדיר. כדוגמה היה בשוודיה תיעוד של אדם אחד מכל האסירים בשוודיה שישב בכלא.

רחל גוטליב: אבל השאלה היא, כשאתה אומר מכניסים אותו

לכלא, לכמה זמן? זה נמדד, כאשר השופט גזר את הדין וגזר כך וכך יחידות, הוא

אחרי פעמיים הפסיק לשלם, שלא בצדק, לצורך העניין---

ד"ר תומר עינת: זה נתון לשיקול דעתו של בית המשפט.

רחל גוטליב: משך המאסר כתחליף - - -

ד"ר תומר עינת: נתון לשיקול בית המשפט.

- רחל גוטליב:** הוא מובא מחדש לבית המשפט?
- ד"ר תומר עינת:** הוא לא נכנס, זה כמו שבארץ בית המשפט מטיל קנס או ימי מאסר תמורתו, זה לא הנושא. הוא נכנס לכלא על אי תשלום הקנס.
- רחל גוטליב:** זאת אומרת זה כאילו הליך עצמאי על עצם ביזוי בית המשפט.
- ד"ר תומר עינת:** על אי תשלום הקנס.
- רחל גוטליב:** על אי תשלום הקנס.
- ד"ר תומר עינת:** נכון.
- רחל גוטליב:** והקנס עדיין תלוי ועומד על ראשו.
- ד"ר תומר עינת:** נכון, אבל מאחר שהמערכת - - -
- רחל גוטליב:** זה לא שאוטומטית.
- ד"ר תומר עינת:** בית המשפט יש לו את המנדט לבטל את הקנס משיקוליו שלו.
- רחל גוטליב:** לבטל, אוקי. לא, אבל לבטל ולהטיל מאסר תמורתו, זה יש לו?
- ד"ר תומר עינת:** נכון.
- פרופ' אורן גזל-אייל:** אבל יש מודלים אחרים. המודל הגרמני הוא שאתה נשפט לימים, נידון לימים והימים מומרים בקנס יומי.
- ד"ר תומר עינת:** גם בארץ.
- פרופ' אורן גזל-אייל:** ואז, אם אתה לא משלם, אז אתה פשוט מרצה את העונש בדרך של מאסר.
- ד"ר תומר עינת:** גם בארץ, דרך אגב.
- פרופ' אורן גזל-אייל:** נכון, אבל בארץ זה לא קנס יומי, זה משהו אחר.
- ד"ר תומר עינת:** זהו, אז זה בן כלאיים. המודל הגרמני, כאילו הקלקולציה היא קנס יומי אבל המודל הוא כמו בארץ.

פרופ' אפרת שהם: בעצם לפי מה שאתה אומר, הקנס הוא יותר

שוויוני והוא גם יותר הגיוני וצודק, אבל הוא לא מחליף מאסר, הוא מחליף חלופות אחרות למאסר. זה נכון לומר את זה כן?

רחל גוטליב: משום שבעצם לפי התשובה הקודמת שלך, אנשים

שנתפסים כאנשים שלא נוכל להשאיר אותם בקהילה, ממילא ישלחו למאסר, אז הקנס בעצם - - -

ד"ר תומר עינת: זה כמעט נכון, אבל הדינמיקה היא הפוכה. בית

המשפט לעולם יעדיף קודם כל קנסות, ורק אם יש סיבה מאד ברורה למה לא קנס, הוא יחפש חלופות, ובסוף הוא יחפש את המאסר.

רחל גוטליב: כן, אוקי. פשוט יש העדפה של הענישה הזאת.

ד"ר תומר עינת: נכון. עכשיו, זה הכל באמת בקליפת אגוז, כי יש פה

תורות שלמות, אבל הרווחים פה הם גם למערכת, גם לנקנס עצמו וגם למשלם המיסים. מפני שהמערכת, הקלקולציה, כל הנושא הזה של חקירת היכולת הוא כל כך מתוחכם, אז בעצם מגיעים למצבים שאנשים שלמשל בארץ, המערכת מאמינה שאין שום סיכוי לקנוס אותם – הומלסים, סטודנטים. כולם יכולים להיקנס, גם אנשים שמקבלים קצבת אבטלה, ומגיעים שם אפילו ברמה הסימבולית לקנסות נמוכים, שלאותו בן אדם זה קנסות גבוהים, מבחינת האימפקט עליו.

רחל גוטליב: בזה אתה מדבר על המודל השוודי.

ד"ר תומר עינת: נכון, שזה מודל הקנס היומי. בארץ זה עובד

אחרת.

רחל גוטליב: השאלה, כי לא זה השאלות המטרידות לדעתי - - -

ד"ר תומר עינת: אז אני אוסיף גם עוד טרדה, דרך אגב. בארץ

המודל עובד יותר על מה ש-, ושוב, אני מאלץ את זה לתוך איזה, כאילו קנס קבוע, נכון? אז קובעים קנס וזה סטטי. פורשים את זה לתשלומים, כן או לא, או ימי מאסר תמורתו. בארץ אין חקירת יכולת אמיתית, זה קשקוש בלבוש. ומאחר שבית המשפט בכל זאת בחר להטיל קנסות, אז הוא יעדיף להטיל אותם א' כעונש משני לעונש הקיים. הקומבינציה הכי קלאסית זה מאסר על תנאי וקנס, כשהקנס נתפס

מראש כמשני, אז זה משדר לכל המערכת קשקוש. וב', כדי שלא יהיה חשש שהבן אדם לא ישלם את הקנס, הם מטילים קנסות מגוחכים – 500 שקלים בשלושה תשלומים שקליים שווים, שזה בולשיט אחד גדול. אז כל המערכת בעצם משדרת זילות. עכשיו, מה שעוד יותר משעשע בארץ, זה שקובעים קנס או ימי מאסר תמורתו, וגם בזה אין שום אחידות. זאת אומרת בבתי משפט יש לוקליזציה מוחלטת. כל בית משפט מחליט מה שהוא רוצה, וכל שופט מחליט מה שהוא רוצה. ויש פה חוסר שוויון מוחלט אל מול החוק ואתה ממש רואה את זה. זה צועק. זה 100 שקלים יום מאסר, וזה 300 שקלים.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אוקי, אני חושב שאפשר עכשיו לפתוח את זה לשאלות, אחרי שזה כבר נפתח לשאלות. רציתי לשאול אותך לגבי אנגליה. באנגליה הנהיגו את השיטה והיא נכשלה שם כישלון חרוץ. והשאלה אם אנחנו יודעים להסביר את הדבר הזה, משום שברור שכל מי שיחשוב ברצינות להנהיג את זה, ירצה לדעת האם הוא יכול להיות בטוח ברמה מתקבלת על הדעת, שהוא לא הולך להיכנס למודל שלא מצליח.

ד"ר תומר עינת: אני אענה לך לא כמו יהודי טוב, אני לא אענה לך בשאלה, אבל אני אענה כך. ראשית, לפני שאני אגע קונקרטי באנגליה, עצם העובדה שבהרבה מאד מערכות ענישה בעולם זה מצליח ומצליח מעולה, באמת לפי כל פרמטר, זה אומר שאי אנחנו פשוט צריכים לאמץ את השיטה וב' לא ללמוד מהניסיון האנגלי. עכשיו, להגיד בדיוק למה זה כשל באנגליה – אני לא יודע. אני כן יכול לצטט את זה שנחשב לאחד הגדולים בתחום – פיטר יאנג – שהוא עצמו סקוטי והוא ניתח את זה. אני חושב שבסופו של דבר היו לזה שתי סיבות. אחת, נאמר סיבה יותר תרבותית, המערכת והציבור לא יכלו לקבל את הקונספציה הזאת, שישתמשו בקנס כדיפולט הראשון. ושנית, כדי להנהיג שיטה כזאת באופן מאד מאד רציני, זה אומר שלפחות בטווח הזמן הקצר, המערכת צריכה להשקיע המון כסף. המון כסף. בארץ, דרך אגב, ומהבחינה הזאת קודם אמרת משהו כזה, התשתית כבר בגדול קיימת. יש מ-1994 את המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות והוא עובד תחת שני חוקים. הוא עצמו משנה לשנה מראה על פי הנתונים שלו שיש לו יותר ויותר

הצלחות גם בכמות הכספים וגם ביכולת שלו לנטר כל תיק ותיק. אני חושב שהמוטיבציה קיימת, אני חושב שהידע קיים, במערכת אפילו יש תשתית. אני חושב שהחשיבה בטווח הקצר, הראשוני, צריכה להיות לבנות מערכת שגם אם בהליכים אזרחיים, גם אם בהוצל"פ, לעשות חקירות יכולת מאד מאד דקדקניות, וצריך להשקיע בזה הרבה כוח אדם וכסף, כי אחרי יגרו את התיקים לחמש שנים, וגם ככה יש את העומסים על המערכת. ואז יצטרכו לעבוד, או במקביל או אחרי זה, לשכנע את השופטים ולשכנע באמת את מערכת בתי המשפט, במרכזיותו של העונש הזה, כי בסופו של יום זה באמת WIN WIN, זה עונש מעולה שכל חלופה אחרת לא יותר טובה ממנו והיא בדרך כלל פחות טובה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: באדי.

ד"ר באדי חסייסי: כן, רציתי להעיר מס' הערות בדיון הזה. אז חלופות מאסר הן בדרך כלל בעבירות שהן קלות יחסית, נכון? אנחנו לא מדברים כאן על עבירות חמורות. בדרך כלל זה נוגע ל - - -

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אבל רק מבחינת הדיון, בואו ננסה לדבר קצת באופן יותר ממוקד על קנסות.

ד"ר באדי חסייסי: כן, אז אני רוצה להגיד לך למה אני אומר את זה, כי אני חושב שהדיון הזה הולך למקום טכני יותר, לא מהותי. זאת אני חושב הבעיה ואני אסביר. כל מודל שנבחן בארץ מסוימת, דנים בטכניקה של הדברים ולא במהות. אני אגיד לך למה. כי המהות בחלופות למאסר זה שאתה משתמש באותו תהליך שקובע תומר, שאתה מאבד שליטה על אסיר שנכנס לכלא והופך להיות שם רצידיביזציה או עבריין מועד. אתה משתמש באיזה שהוא תהליך, איזו שהיא סנקציה, שחייבת לשלב שני מרכיבים. אחד, זה שיש לך פיקוח על העבריין ושיש לך, הוא יודע גם שיש וודאות ענישה בתוך התהליך הזה. כלומר, זה לא לעשות את החשבון הזה אם כדאי לו לשלם וכמה הוא משלם, אלא מי שעוקב אחרי השיטות האלה, ולא משנה אם זה קנס או יש כל מיני פרויקטים שעושים אותם, אלא אתה רואה את הקשר הזה שנוצר בין העבריין לשופט. אגב, השופט לא ממהר לשלוח אותו לכלא, גם כשהוא לא משלם. אבל נוצר בונדס ביניהם, יש איזו שהיא מחויבות.

כלומר, מידת האקונטיביליטי שנוצרת בכל חלופה שתהיה, היא בעצם המדד האיכותי של הסנקציה. אבל אם אנחנו לא בוחנים את המכניזם שמשפר את חלופת המאסר, מה המטרה? המטרה היא לא שישלם, זו לא המטרה. אלא המטרה בעצם, הסאב-טקסט שבשביל חלופות המאסר זה ליצור קשר איתו, שאנחנו לא מאבדים שליטה עליו, שהוא איתנו כל הזמן, אנחנו יודעים מה הוא עושה. למשל בהופ, בהוואי הייתה הצלחה מאוד גדולה. זה בדיקות סמים לא אם זה רנדומאלי או לפעמים יום יומיות, והתוצאות מראות שיש לנו ירידה מאד דרסטית בחזרה לפשע, יש ירידה גדולה מאד בשימוש בסמים, וזה תוצאה מהקשר הזה. כל פעם שחושבים על חלופות מאסר - - -

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אני יכול להבין שמדברים על שילוב של קנס עם עוד משהו – עונש בקהילה או איזו צורה של מבחן, אינני יודע מה. אבל אם מדברים על קנס נטו, רק קנס, אז האם זה גם נופל תחת הסיפור של פיקוח? זה לא ברור לי.

דוברת: זה לא הגיוני.

פרופ' אורן גזל-אייל: זאת גם הנקודה שאני חושב שזה תרבות. התרבות באנגליה, במובן שלדעתי היא עשויה להכשיל באותה מידה. התרבות שלנו דומה לזו שבאנגליה ולכן הכישלון עשוי להיות דומה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אני רק רוצה לשאול את תומר בעקבות הדברים של באדי, האם מה שאתה תיארת לנו היו שיטות שמטילות, בשוודיה למשל. האם מה שהם עושים שם כדבר שגרתי בענישה, זה שהם מטילים קנס בלבד, או שהם מטילים קנס יחד עם משהו נוסף, סוג של מבחן, עונש בקהילה או משהו כזה, קודם כל מבחינה עובדתית, מה הם עושים.

ד"ר תומר עינת: דה-יורה - הם יכולים להטיל קנס על כל מה שהם רוצים. דה פקטו – 80% מהעונשים הפליליים בשוודיה הם קנסות בלבדיים, שנים.

רחל גוטליב: זה לא משנה טיבה של העבירה? לי היה הגיוני ויותר מכל הטעמים של עידוד הטלת קנסות עולה מכיוון מאד ... העונש ההולם הוא קנס, הוא ישיג את כל המטרות של הענישה שאנחנו רוצים ואין עם זה בעיה, אבל צריך פיקוח. אנחנו צריכים לפקח על האיש שהוא, אני לא יודעת מה, הוא גנב כדי

להרוויח, אז אנחנו נטיל עליו קנס כדי שהמניע הזה ייפגע וגם יפקח עליו. אבל עבירות נגיד נגד גוף, השאלה היא אם לא התעוררה שאלה, מתוך הסקירה של אורן הבנתי באנגליה הטענה הייתה עונשים קלים. זו הייתה התחושה.

פרופ' אורן גזל-אייל: הייתה גם וגם, גם קלים מדי וגם קשים מדי,

שהקנס היומי שהיה - - -

רחל גוטליב: של העשירים.

פרופ' אורן גזל-אייל: בדיוק. זאת אומרת שדווקא אנשים שביצעו איזו

עבירת חנייה, והטילו עליהם בסוף קנס של חמישה ימים קנס, אבל זה היה סכום לא הגיוני.

רחל גוטליב: כן, במובן הזה, אם אתה יכול להתייחס לזה, כי

אני בעבר קראתי על צורה כזאת של קנס יומי והבנתי שמי שמטיל אותו הוא השופט לאחר שהוא בוחן באמצעות סוכנים וחקירת יכולת, אבל אז הוא יודע כמה להטיל. התיאור שאתה תיארת זה מן הפרדה בין יחידות הקנס שמטיל השופט, לבין כמה שזה איזה פקיד שקובע, אחרי חקירת יכולת, שזה - - -

ד"ר תומר עינת: לא, לא, רגע, רגע, אז אני הסברתי את עצמי לא

נכון. בואו נעשה שנייה סדר בדברים פה. קודם כל אני חושב, אני לא בטוח, אני חושב שצריך לעשות הפרדה, כמו שבאדי אמר, בין המהות לטכניקה. לצורך הדיון עכשיו בואי נשים בצד רגע אם זה יהיה קנס יומי או שיטת קנס אחרת. השאלה היא אם זה קנס או לא קנס. לעניין הקנס היומי, רק כדי לסגור את הפינה, הפקידים הם מבררים מה הן היכולות הכלכליות של אותו בן אדם. בסופו של דבר הם מביאים מסמך לבית המשפט ואומרים – כל חודש האיש הזה פוטנציאלית יכול לשים 100 דולר בצד, בלי שזה יפגע לו בצרכים הקיומיים. עכשיו בית המשפט יכול להחליט מתוך זה כמה הוא לוקח ומכפיל את זה ביחידות, וזה הסכום.

רחל גוטליב: אבל את היחידות הוא קבע קודם, ולכן יצא לו

סכום נורא גבוה למיליונר.

ד"ר תומר עינת: לא, לא, זה בדיוק העניין, שאדם שהוא מיליונר

ואדם שהוא דל אמצעים, מבחינת האימפקט של העונש – הם יקבלו את אותו עונש.

רחל גוטליב: באופן יחסי.

ד"ר תומר עינת: זו הנקודה הקריטית פה לעניין הזה, זה מתאים להכנסה. אבל מה שרציתי להגיד זה לגבי השאלה הקודמת שלך – האם זה רק על עבירות מהסוג הזה או עבירות מסוג אחר. שוב, אני עשיתי טעות שלא שלחתי לך מאמר של פילוסוף, פיטר יאנג שכותב על העניין הזה.
פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אתה יכול לשלוח.

ד"ר תומר עינת: אני אשלח ואפשר לקרוא את זה. הנקודה היא בעצם שפה יש איזה שהוא, אני לא יודע אם לקרוא לזה כשל, או איזה שהוא מחסום שאנחנו צריכים להתגבר עליו וזה, פיטר יאנג מדבר על זה, שנורא קל מבחינה לוגית להצמיד כסף לכסף. המוטיבציה שלך היתה פיננסית, אנחנו נכה אותך בכיס. אבל השאלה הפילוסופית היא – למה בן אדם שהיכה משהו או שביצע עבירה מסוג אחר, או שסחר בסמים או כל דבר אחר, למה לא להרחיק אותו גם. למה פה מתאים לשלול חופש ולא לשלול כסף, שמבחינה פילוסופית שלילת כסף זו שלילת חופש, כי זה משפיע. ובעצם הטענה שאפשר לפרוט אותה לגורמים היא שלגבי רוב רובן המוחלט של העבירות, תיאורטית כל העבירות, אפשר להטיל עליהן קנסות אין סופיים שילוו אותו כל החיים שלו ויפגעו לו באיכות החיים, במקום שאני אשלם עליו 8,000 ₪ לחודש והוא ישב בכלא כדי להשיג תוצאת אפס. זה הקטע התרבותי, זאת אומרת, היכולת לשכנע את הציבור ואת מערכת המשפט ליישם מדיניות כזאת היא מאד נמוכה, כי הציבור לא יסבול שבן אדם שרצח ייכנס לכלא או שהוא אנס, למרות שמהותית - - -

רחל גוטליב: שהוא יקבל קנס.

ד"ר תומר עינת: למרות שמהותית זה אותו דבר, למרות שאם אני מכניס בן אדם ל-12 שנים לכלא ואני מבזבז עליו כסף, אני לא בטוח שיהיה איזה אימפקט עליו, או הפוטנציאלי יותר מאשר שמהיום שהוא בן 20 ועד גיל 80 הוא משלם קנס כל חודש ואני פוגע לו באיכות החיים מהותית.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אוקי, בסדר. רשומים אצלי אפרת ואחר כך שוקי. אני מבקש רק שנדבר עכשיו על העניין של הקנס, אחר כך נדבר על חלופות אחרות.

פרופ' אורן גזל-אייל: אני חושב שאחר כך, בגלל שהזמנו את הממונה על עבודות שירות, נדבר על עבודות שירות. נצטרך להמשיך את הנושא גם בישיבה הבאה, זה לא יעזור.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: בסדר, אבל פשוט שהדיון יהיה יעיל, אז אפשרת ואחר כך שוקי.

פרופ' אפרת שהם: אני רוצה להעיר כמה הערות. פשוט, אני שומעת מתומר אולי בעוצמות פחות גבוהות לגבי כל הנושא של נזקי מאסר וגם אחר כך שורה של עונשים בלתי נראים אחרי שהאיש משתחרר, כמו שטרביס קורא לזה, ולכן אמרתי כשמדברים על הקונטקסט אז אני מסכימה שצריך לחפש חלופות. אבל אצלי עולות כמה שאלות, אז נכון שקוראים לזה לא הוכחת יכולת אלא שבעת האביון, אבל אני חושבת שאנחנו עוד חיים בתוך מציאות שבה ההתחמקות מתשלום מיסים היא כמעט התחמקות ממוסדת. זאת אומרת כשאתה מבציע על אדם שלא שילם את המסים, זה בדרך כלל בתפיסת הציבור אתה לא מצביע על עבריו. ולכן אני מסכימה שיש פה קושי מאד גדול לשנות את הדיסקט ולהתייחס לכסף כאל סוג ראוי של סנקציה מצד אחד, ואני מזכירה את אותן מהומות שהיו כשהתחילו לדבר על שילומים לניצולי שואה, ומצד שני באמת את התפיסה התרבותית שאומרת שלא לשלם קנס זה לא באמת לעבור עבירה. אני יודעת למשל, אבל זה מחקר יחסית ישן בקנדה, שחלק מאד משמועתי מאוכלוסיית הכלא הם אנשים שלא שילמו קנס, והמושג הוא באמת שבעת האביון. אבל מתוך איזו שהיא כוונה לחלופת מאסר, הוטלו או מוטלים הרבה מאד קנסות, וזה הביא בדיוק לתוצאה ההפוכה, שאני לא זוכרת אם זה שליש או מעל שליש של אסירים, שיושבים בכלא על אי תשלום קנס. והשאלה אם באמת במציאות שלנו, זה לא יביא אותנו למצב ההפוך, של יותר מאסרים ולא פחות מאסרים. אני גם לא לגמרי משוכנעת שהמערכת קיימת, כי שבעת האביון, שזו הוורסיה של הוכחת יכולת, גם היא במציאות הישראלית מצריכה חקירה אמיתית. עצם ההצהרה של אדם – יש לי או אין לי – כמעט אין לה משמעות. והשאלה באמת המעניינת בעיקר מבחינתי, זו השאלה של צדק מאחה או לפחות איזו שהיא התייחסות לקורבן קונקרטי. כי באמת

בעבירות רכוש, כמו שנאמר, יש הרבה היגיון בסנקציה שהיא קנס. אבל השאלה אם אנחנו יכולים לכמת פגיעות מין, פגיעות של אלימות, בכסף שהולך למדינה ולא לנפגע עצמו. זאת אומרת אנחנו ככה הולכים בשני מסלולים מקבילים. מצד אחד אנחנו הגענו לתובנה שמעבר לסדר החברתי ולמדינה ולחברה ולחוק, יש פה נפגע מאד קונקרטי. מצד שני, המעבר לקנסות מביא להתעלמות מוחלטת מהנפגע הישיר.

ד"ר תומר עינת: טוב, אני חושב בשליפה מהמותן שאין לנו ברירה,

אנחנו חייבים להתייחס לאלטרנטיבות, אנחנו חייבים לכמת את זה לקנסות משום שאם בן אדם מכה את זוגתו והשופט מכמת את זה לשנות מאסר, אז היא לא מרוויחה מזה שום דבר, ואיך הוא יכול לכמת את זה לשנות מאסר. או היכולת שלו לכמת את זה לשנות מאסר היא כמו היכולת לכמת את זה לכסף. עכשיו, הדיון הוא לא על-, פורמאלית אפשר גם להטיל פיצוי בהליך פלילי או בהליך האזרחי, אבל עכשיו דנים על קנסות. אני לא רואה בעיה, או אני לא מצליח להבין מה הפרובלמטיקה בכימות עונש לקנס, יותר מאשר כימות עונש למאסר.

פרופ' אפרת שהם: הגמול שאתה הצגת אותו למטרה, אלף. וההנחה

שהיא ברורה מאליו שאנשים ישלמו, אבל פה יש גם התעלמות מוחלטת מהקורבן הישיר. זאת אומרת מה מרוויחה - -

דוברת: אבל אפשר להחליט להסיט את הכסף.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: לא ככה. נעשה דיון מסודר. בבקשה.

עו"ד למברגר: ראשית, הכיוון הזה לא מבוסס מחקרית. זאת

אומרת לא ברור לנו שאכן הגישה הזאת היא אפקטיבית יותר מבחינת מניעת הפשיעה, מאשר מאסר. זו שאלה ראשונה. זאת אומרת אין ספק שמאסר הוא הרבה פעמים לא יעיל והוא גם מביא לתוצאות פגיעה באדם עצמו, אבל עדיין אני לא הבנתי שאכן הקנסות הם יעילים יותר, או אפקטיביים יותר מבחינת מניעת הפשיעה. זה במישור הקונספטואלי, העקרוני. יש את האלמנט הערכי אני חושב. יש אלמנט ערכי שאני חושב עדיין, ויכול להיות שאפשר לשנות את זה, אבל עדיין התחושה הציבורית היא שקנס או פיצוי, הוא נלווה, בייחוד פיצוי, אבל גם קנס, הוא פיצוי מסוים, הוא השלמה למשהו נוסף. והמציאות היא שאתה לא קונה את

הטהרה הציבורית שלך, שבדרך כלל התפיסה היא – אדם שמרצה את עונשו אז הוא "שילם את חובו" לחברה, אתה לא קונה את זה בכסף. אני חושב שיש איזו נקודה, לפחות בתרבות שלנו, הישראלית, צריכה לבוא מהפכה מאד מאד גדולה כדי לומר אוקי, אתה מכפר על המעשה שלך, על הפגם המוסרי על ידי כסף, שזו אמירה. זו אמירה חברתית כשאתה אומר את הדבר הזה. זה בהיבטים המהותיים. אני חושב השאלה היא גם שאלה פרקטית. א', מה זו חקירת יכולת? אנחנו היום כשאנחנו מנסים להתעסק עם אכיפה כלכלית, אנחנו לא מגיעים, וורדה נמצאת פה, לפעמים התשומות שהמטרה משקיעה כדי לדעת מה היקף הממון שיש לבן אדם, הן תשומות אדירות שלא מגיעים לחקר האמת. לא מגיעים. יכול להיות לך עבריון, ארכי עבריון, שאין לו נכסים בכלל ולא תמצא, לא רק בהצהרה שלו, גם חקירה עמוקה לגבי חשבונות הבנקים שלו, מערכות היחסים שלו עם החברים שלו, עם בני המשפחה שלו, לא תאתר את הכסף הזה. ובן אדם הזה יש פוטנציאל שייצא כמו אביון. עכשיו, מה שנאמר פה על השתמטות במס במדינת ישראל, ההון השחור של מיסים הוא במיליארדים. עכשיו, האנשים יבואו, לא יהיה פה מצג אמת לגבי היכולת של בן אדם. אחרי זה הבן אדם יכול להתעשר גם אחר כך. אתה פורש לו פרישה ל-5 שנים, הוא מתעשר תוך ה-5 שנים האלה. הוא יקבל תרומות, יש לו בני משפחה שעוזרים לו. זאת אומרת, בסופו של יום, היכולת, גם כשהגעת למסקנה שאכן יש אפשרות שזה יהיה יעיל, בסופו של יום אתה בהחלט יכול בחלקים ניכרים מאותם קבוצת עבריינים, לפספס בכלל את המשמעות של העונש. אתה יכול לגרום לו לתת לך 1,000 שקלים בחודש, אבל מבחינתנו ה-1,000 שקל אין לזה שום משמעות, לפעמים גם 2,000 שקלים, לפעמים גם 5,000 שקלים, אין לזה שום משמעות כלכלית לאותו בן אדם.

הדבר הנוסף, ופה אני אומר מניסיון, אנחנו, מדינת ישראל, לא בשלים, אני חושב, מנטלית אולי, באמת לאכוף, ואורן אני שמעתי היום בחדשות כל מיני נתונים וגם שמעתי אותך בדרך לפה מדבר על כל מיני דברים הרבה יותר טריוויאליים שלא מתעסקים איתם. היכולת לגביית הקנסות במדינת ישראל היא נמוכה בצורה מדהימה בקנסות תעבורה ובקנסות מהסוג שאנחנו מדברים עליהם. אין גבייה.

באופן אמיתי אין גבייה. ואחרי שאנחנו באים לבתי המשפט, עכשיו לאחרונה ניתן פסק דין של בית משפט מה קורה כשיש מאסר במקום קנס. זאת אומרת מאסר לאדם שלא שילם. אז בית המשפט קובע – יהיה לך חצי שנת מאסר אם לא תשלם את הקנס תוך פרק זמן מסוים. אדם לא משלם. המרכז לגביית קנסות חשב שהוא יכול - - -

ד"ר תומר עינת: אפשר להוציא צו.

עו"ד יהושע למברגר: להוציא צו, בגלל שיש כבר צו כזה. לא. המנטליות הישראלית הרחמנית, של הרחמים, בית המשפט זה לא עובר, למרות שהחוק אומר את הדבר הזה. אין אפשרות. יהיה דיון, יביאו את כולם עוד פעם, נתחיל את הכל מאי ב' ויתחילו לפרוש לו. ומי מוסמך לפרוש? בית המשפט הוא המרכז, כל אחד רוצה... אתה יכול ללכת גם על זה וגם על זה. אף אחד לא מוותר. זאת אומרת מה שאני רוצה לומר, עד שאנחנו מגיעים באמת שיהיה פה כלי אמיתי ויעיל, מעבר לשאלות המהותיות והערכיות יותר שצריכות להתברר, אני חושב שזה יכול, במדינה שלנו, במצב שלנו היום, זה יכול להיות כלי, שמה שנקרא רצית לברך ונמצאת מקלל, בגלל שתעשה את האכיפה כמעט בלתי אפקטיבית, בלתי רלבנטית. זו התחושה שלי מבחינת היכולת האמיתית לעשות את זה ככלי אמיתי ואפקטיבי.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אתה רוצה להתייחס? אתה לא חייב.

ד"ר תומר עינת: אני אשמח להתייחס. ראשית, אני לא מתווכח איתך לעניין הניסיון שיש לך, ואני גם מודע, אני מרגיש קצת מובד כאילו על תקן הסניגור של ה - - -

עו"ד יהושע למברגר: לא, לא, בסדר גמור. הכל בסדר.

ד"ר תומר עינת: כאמירת פתיחה אני אגיד שבאמת צריך להכנס לעובי הקורה והקורה היא מאד ארוכה ומאד רחבה, ואנחנו כל הזמן הולכים על Highlights בנקודה הזאת. אז אני אתייחס בקצרה גם לחלק הראשון שאמרת שהוא יותר קונספטואלי, וגם לחלק הפרקטי. אתה יודע, זה כמו שאני אומר הרבה פעמים לסטודנטים שלי שכשברנד שואו היה בן 80 שאלו אותו איך הוא מרגיש, אז הוא אמר – בהתייחס לאלטרנטיבות – אני מרגיש מצוין. אני לא אמרתי ואני גם לא

אומר לא לגבי קנס ולא לגבי כל חלופה אחרת, שזה עונש שאין לו בעיות. לכל עונש יש את הפרובלמטיקה. השאלה היא מה מזיק יותר. אני חושב שכשחושבים על מערכת ענישה מושכלת, תמיד תחשוב על זה שמשיג פחות כי לא יהיה שום עונש פלא שאתה תטיל אותו וכולם יהיו שבעי רצון ולא תהיה יותר פשיעה במדינה. אז אתה מחפש את הרווחים שיש לך, או לחסוך קטסטרופות שיש בעונשים מסוימים. וזה מחזיר אותי למה שאמרתי קודם גם לאורן, זאת אומרת, שאלת מיליון הדולר – בשביל מה אתה מטיל עונש. זו השאלה. אני חושב שלקנסות, ולא משנה אם זה קנסות יומיים או כל שיטה אחרת, לקנסות יש רווחים שהוכחו אמפירית ולא תחושות, רווחים עצומים שלא דווקא מתייחסים להיקפי הפשיעה. הם לא מפחיתים רצידיביזם, זה לא. אבל העובדה היא, קודם כל הפן הכלכלי הוא ברור, גם אם יש הרבה מאד פרובלמטיקה בעניין האכיפה ובעניין זה שחלק אתה לא יודע מאיפה הוא משיג את הכסף, וכן עומדים בתשלום או לא עומדים וכו' וכו'. בסופו של דבר המדינה מרוויחה הרבה יותר, בהתייחס לאלטרנטיבה של לשים אותם בכלא. ללא ספק. שנית, כל היתרונות האין סופיים שמתועדים בספרות התיאורטית והמחקרית, שהם להשאיר את הבן אדם בקהילה. אז מבחינה שיקומית הוא מאושר עם המשפחה, ומקום עבודה קבוע ויש היום מחקרים בקרימינולוגיה שמדברים על החשיבות של זה, ובמקביל הוא משלם את הקנס, אבל הקנס הוא כזה שהוא באמת פוגע בו. אז חודש בחודשו יש אפקט הרתעתי בכלי הזה. אז צריך לזכור את העניין הזה.

עכשיו תראה, לעניין חקירות היכולת, אני לא בקיא עד כדי כך במוסר התשלומים במדינה הזו, אבל אני חושב שלבוא באמירה גורפת שבארץ המצב הוא קטסטרופאלי מהבחינה הזאת, אז בוא קודם, עוד לא חצינו את הקו הזה, אז זה מיותר את המשך הדיון. זאת אומרת אוקי, עוד לא הגענו למצב הזה, נשים את הקנס בצד, בואו ניפגש עוד 10 שנים. אנחנו מתחילים לעשות איזה שהוא מהלך. אני חושב שבסופו של דבר נצטרך לחשוב איך עושים את זה מושכל, אבל בסופו של דבר השקעה גדולה של כסף, ידע ומשאבים, תגרום לזה שבאמת תהיה אכיפה הרבה יותר טובה, ורוב

העבריינים ישלמו את רוב הקנסות שיוטלו עליהם. אני חושב כך, וכך זה עובד ברוב מדינות העולם שמשתמשות בשיטה.

עו"ד יהושע למברגר: אתה אמרת משהו שיכול להיות, מבחינתי זה יכול באמת להשלים. כי חלק מהליך שיקום, חלק מהליך טיפול בקהילה זה עולם אחר לחלוטין.

ד"ר תומר עינת: עצם הענישה בקהילה הוא כבר - - -

עו"ד יהושע למברגר: מה זה ענישה בקהילה?

ד"ר תומר עינת: זאת אומרת שהבן אדם פיזית לא בכלא, הוא

נמצא בקהילה. הוא עובד, הוא בבית, הוא עם הילדים.

עו"ד יהושע למברגר: מי אמר שהוא עובד?

דוברת: לא, הוא עובד. בעונשים בקהילה, העונש הוא העבודה.

עו"ד יהושע למברגר: לא הוא לא מדבר על זה.

דוברת: כן. העונש בקהילה זה העבודה.

ד"ר תומר עינת: לא, לא, אנחנו מדברים עכשיו על קנס נטו.

עו"ד יהושע למברגר: לא, לא, הוא לא מדבר על זה.

דוברת: כן. זה העונש בקהילה.

ד"ר תומר עינת: רגע, אני רוצה להסביר לך רגע את החלופה לעניין

ואני אמרתי את זה קודם ועוד פעם, ועוד אורן יאשים אותי ביתר רדיקליות וכו' וכו'.

תעשה כאילו איזו שהיא סימולציה ותניח, רק לצורך הדיון, שלא משנה איזו

מניפולציה ענישתית אתה תטיל, זה לא ישפיע מהותית לא עליו ולא על עבריינים

פוטנציאלים, וכמות הפשיעה תהיה, נגיד לצורך העניין, פחות או יותר סטטית, או

שהשינויים בכמויות הפשיעה בחברה הם נגזרות של אלמנטים חברתיים, ללא קשר

בענישה. תניח את זה רגע כנקודת מוצא. עכשיו אתה בא ואומר תראה, אבל בארץ

אני מטיל עונשים. אז היינו יכולים לנהל דיון תיאורטי על כל עונש ובשביל מה? הוא

לא אפקטיבי באמת. דרך אגב, הוא באמת לא אפקטיבי.

דוברת: מה לא אפקטיבי?

ד"ר תומר עינת: שום עונש שלא תטילו הוא לא אפקטיבי. עובדתית.

פרופ' אורן גזל-אייל: רמות הענישה ככל הנראה, שינויים ברמות

הענישה לא משפיעים.

ד"ר תומר עינת: לא משפיעים, ואני חייב לציין את זה לפחות

בתקופה שאני ערכתי את המחקר, אז ב-10% מהעונשים הפליליים בארץ זה היה

קנסות בלבד, אבל ב-48% מהמקרים זה היה קנס בנוסף לעונש. זאת אומרת

שזה עונש - - -

דוברת: קנס בנוסף ל-?

ד"ר תומר עינת: בנוסף לפרוטואר ש...

דוברת: מאסר על תנאי?

ד"ר תומר עינת: בדרך כלל. עכשיו, זה אומר שבעצם בית המשפט

משתמש בו. 50% מהעונשים כוללים גם קנס. אנחנו לא יודעים, באמת אנחנו לא

יודעים וגם בית המשפט לא יודע, ושום מחקר לא יודע, להגיד האם יש לו את

היכולות, אנחנו לא יודעים מאיפה הוא מגייס את הכסף, האם הוא צריך לגנוב כדי

לשלם את הקנס, אח שלו משלם לו את הקנס, ההורים, לחץ חברתי וכו'. אני לא

יודע את זה. זה משנה משהו? לא. לכן אני חושב שאם אתה רוצה לתת באמת עוצמה

הרבה יותר ראוייה לקנס, ממקום של כבוד במדינה קפיטליסטית וכו', אתה חייב

לעשות, אתה חייב, זה לא דבר שהוא נתון לשיקול דעת. אתה חייב באמת להשקיע

הרבה מאד ידע ותקציבים, לעשות חקירות יכולת רציניות. ברור שיהיו פה בעיות,

ברור שיהיה אנשים שיפוקששו. אבל אתה מרחיב את הספקטרום של האנשים

שאתה יודע כמה יש להם, ואתה יודע שהם יוכלו לשלם את זה. יש דיונים שלמים

שבאמת היריעה ארוכה ואין לנו זמן, על כל הקלקולציות שעושים ועל כל

הפרובלמטיקה של העניין הזה. עברייני בחיים, אתה יודע, הוא מובטל, הוא יביא דמי

אבטלה שהוא מקבל, כי הוא מנהל תחנת סמים שמכניסה לו 20,000 שקלים בחודש.

שם אין תלושים. הכל ברור. אבל זה נכון תמיד בכל דרך. העניין הוא שיש

קשת שלמה של עבריינים שהיום אתה מטיל עליהם קנס ואין לך מושג מה יש להם

ומה אין להם. בדרך כלל יש להם הרבה יותר ממה שהטלת. אז אין לזה שום

אימפקט הרתעתי, אפילו לא תיאורטית. זה מכניס הרבה פחות ממה שאתה רצית, אין לזה שום אלמנט ענישתי, זה קשקוש. אז אני אומר, צריך להכניס הרבה יותר גם אכיפה וגם חקירה והקנסות יהיו משמעותיים וילוו אותנו וזה עובד בחו"ל, אז אין סיבה שזה לא יעבוד פה, כשיש לי מרכז לגביית קנסות.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: טוב. רביד ואחר כך אורן.

עו"ד רביד זקל: אני רוצה לומר שתי הנחות מוצא, שנראה לי שחשוב שהן יאמרו פה בחדר. הראשונה זה משהו שאתה הזכרת בתחילת הדברים שלך, ואמרת שהעונש לא משיג את המטרות שלו. אז אנחנו יוצאים מנקודת הנחה שהעונש לא צריך להשיג את המטרות שלו. העונש הוא למעשה, העונש שמוטל על העבריין הוא עונש גמולי. הוא צריך לשקף איזה שהוא סוג של תפיסה חברתית ויחס לפסול המעשה. בהינתן נקודת המוצא הזאת, המנדט של הוועדה הזאת הוא לבוא ולהגיד – ברגע שיש לי כמה עונשים שמגלמים את התפיסה הזאת של הגמול, אם זה קנס מאד מאד גדול, או האקוויולנט שלו שהוא מאסר מאד מאד קצר, או איזה שהוא טווח של סוגי העונשים שהם בסופו של דבר, המשקל הסגולי שלהם מבחינת תגמול הוא אותו משקל, אנחנו צריכים לבוא ולבחון שני דברים. אחד, אם החלופות האלה, שמבחינתנו מגלמות את אותו משקל של גמול, יש להן איזה שהוא אפקט אחר על הרצידיביזם, כי התכלית של הוועדה הזאת לבוא ולהגיד – תבחר בבקשה. להמליץ על בחירה שהיא - Value for many, מבחינת סוגי העונשים. זאת אומרת, שאם אני מגיעה למסקנה שהקנס המאד מאד גדול ולעומתו מאסר מאד מאד קצר שאני יכולה להטיל, זה משהו שאחד מהם משיג את הרצידיביזם והעלות שלהם היא אותה עלות. זה בהינתן שהעלות שלהם היא אותה עלות, נשיג את הרצידיביזם בצורה יותר מוצלחת – אני אמורה לבחור בו. ממה שאתה אומר אני מבינה שאי אפשר להגיד כזה דבר על מאסר קצר לעומת קנס גדול, מבחינת ההשפעה שלהם על הרצידיביזם. זאת אומרת שאנחנו נמצאים במצב שבו אנחנו צריכים לשקול שני עונשים שההשפעה שלהם על הרצידיביזם היא זהה, ולראות מה העלויות שלהם. הם העלות של הקנס הגדול והמשמעותי שאתה מטיל על הנאשם היא כזאת שהיא עולה על עלות אחזקתו של אסיר בתקופת מאסר קצרה בבית הסוהר, כולל הנוזקים

שנגרמים, שממה שאתה אמרת ואני חושבת גם ממה שאנחנו מכירים, הנזקים של אנשים במאסרים קצרים הם לא אותם נזקים שנגרמים כתוצאה מהחזקה של אסיר בתקופות מאסר ארוכות בבית הסוהר. אני מדברת על נזקים נלווים מבחינת המשפחה, מבחינת האימפקט של זה, גלי ההדף של ההשפעה הזאת. ולכן אנחנו צריכים לשכלל, מבחינת הקנסות האלה והאכיפה האפקטיבית שלהם, את העלויות שלהם, שגם מזה אני חושבת שממה ששוקי אמר, וגם ממה שאתה מתאר שיש במשפט המשווה, העלויות של זה הן לא בהכרח עלויות שהן יותר זולות מהחזקה של אסיר לתקופת מאסר קצרה בבית הסוהר.

תנ"צ ורדה שחם: וגם לא בטוח שהן יותר יעילות, כי אנחנו לא נגיע למהירות.

עו"ד רביד דקל: יעילות אנחנו כבר הורדנו את זה מהשולחן, משום שאנחנו מדברים על - - -

תנ"צ ורדה שחם: לא, יעילות מבחינת הגעה למידע אמיתי, לא מבחינת ההשפעה של זה על האסיר, אלא הגעה למידע אמיתי, כי אנחנו מתמודדים, וברשותך אם אני יכולה לדבר רגע לפני אורן.

עו"ד רביד דקל: רגע, אבל עוד לא גמרתי.

תנ"צ ורדה שחם: אחרי שרביד תסיים.

עו"ד רביד דקל: בהינתן העוגנים האלה, של המחיר הסגולי הגמולי ומניעת הרצידיביזם שאי אפשר להגיד שאנחנו מעדיפים אחד על השני והעלות שהיא לא בהכרח זהה – למה אנחנו צריכים להעדיף את הקנסות על פני המאסרים הקצרים? זאת התשובה שאנחנו מחפשים פה, למעשה.

תנ"צ ורדה שחם: אני יכולה לתת נתון אחד? אולי זה נכון ואני אציג קצת נתונים ואני אעשה את זה אם תרשו לי אולי בפעם הבאה. הצגנו נתונים לוועדת קנאי. אני חושבת שאפשר לומר שמהו כמו 80% מהעונשים במדינת ישראל, לאורך הרבה מאד שנים הם עד שנת מאסר והם ניתנים בערך בעבירה ה-11. צריך לדעת את זה.

ד"ר חגית לרנאו: זה לא הנתונים שהצגתם.

- תנ"צ ורדה שחם:** ה-11 זה משהו אחר.
- ד"ר חגית לרנאו:** בוועדת קנאי הצגתם נתונים שאומרים ש-70% מהאנשים שנשפטו לעבירה אחת לא יישפטו לעוד עבירות. זה הנתונים.
- תנ"צ ורדה שחם:** לא, אני לא זוכרת נתון כזה, אבל אני לא רוצה להתווכח עכשיו. אנחנו נביא נתונים.
- ד"ר חגית לרנאו:** זה הנתון שהוצג בוועדה.
- תנ"צ ורדה שחם:** הנושא הזה של מאסרים קצרים מכסה את כל קשת העבירות, מהעבירות הכלכליות ועד עבירות הסמים, האלימות, השוד, האונס, העבירות שהן באמת, כל קשת העבירות. אני יכולה להגיד שלמשל בעבירות סמים, זו עבודה אחרת. האדם ייכנס למאסר ראשון אולי בעבירה נדמה לי ה-8, ה-11, אני לא זוכרת מה. הדבר הנוסף שאני רוצה להגיד, שיש לנו מחקר שמציג - - -
- ד"ר תומר עינת:** לא הבנתי את הנתון.
- תנ"צ ורדה שחם:** בעבירות סמים, אחרי הרבה מאד הזדמנויות – ייכנס אדם למאסר. אחרי הרבה מאד הסתבכויות עם החוק הוא ייכנס למאסר, וקטינים עוד הרבה מעבר לזה. הנתון השלישי - - -
- ד"ר תומר עינת:** דרך אגב, הצד השני של אותו מטבע, היום 50% מהאסירים שיושבים בבתי הכלא פליליים, זה מאסר ראשון. להבדיל, כן.
- תנ"צ ורדה שחם:** אתה לא יודע איזו עבירה זאת. עבירה מספר 12 אולי.
- ד"ר חגית לרנאו:** ורדה, 30% מהכרעות הדין נגמרות לא במאסר. אי אפשר לזרוק ככה נתונים.
- תנ"צ ורדה שחם:** לא, לא, אני אומרת, אני לא - - -
- פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר:** ורדה, אולי תנסחי שאלה.
- תנ"צ ורדה שחם:** אני רק רוצה להגיד שאני אביא את הנתונים. אני לא מציגה אותם עכשיו כי אני לא זוכרת אותם בעל פה. אני אבקש אישור להציג חלק מהנתונים ויש עוד עבודה אחת שאומרת - - -
- פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר:** אבל מה את רוצה לשאול אותו?

תנ"צ ורדה שחם: לא, אני אומרת לפני שהוא מתחיל לדבר על המאסרים הקצרים, רציתי שהמידע שרוב המאסרים במדינת ישראל, בכל קשת העבירות, הם מאסרים קצרים, זה מידע שאני חושבת שהוא מאד חשוב ולא משנה מה העבירה.

פרופ' אורן גזל-אייל: אין ספק שהוא חשוב, אם המטרה היא לתת מאסרים קצרים.

תנ"צ ורדה שחם: זה נתון מאד משמעותי לדברים שהוא אמר.
פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אוקי, ניקח את השאלה של אורן ואחר כך תיתן תשובה מסכמת.

פרופ' אורן גזל-אייל: כן, אני מקווה שלא לוותר בגלל קוצר הזמן.
פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: לא, אל תוותר.

פרופ' אורן גזל-אייל: טוב, אני אגיד משהו מאד בקיצור. אני גם מאד סקפטי כלפי היכולת של מאסר. אני בוודאי לא הולך איתך ככל שאתה מנסה לומר, ואני לא בטוח שזה מה שאתה אומר שקנס יכול להחליף גם מאסרים ממושכים. אני גם סקפטי מאד ליכולת של קנס להחליף מאסרים קצרים בישראל. אבל, בכל זאת, כמה נקודות שלדעתי שווה לבחון אותן. אני לא מסכים עם מה שהשתמע לפחות ממה ששוקי אמר, שאי אפשר להשיג תוצאה גמולית באמצעות מאסרים קצרים. אני כן מסכים - - -

עו"ד יהושע למברגר: תלוי למה.

פרופ' אורן גזל-אייל: אני אומר מאסרים קצרים לדעתי - - -

דוברת: לקנסות.

פרופ' אורן גזל-אייל: קנסות כחלופה למאסר קצר. לדעתי, מה שאני כן מסכים שהציבור, היום לפחות, בפסיכולוגיה הקיימת, מאד יתקשה לקבל את זה. זאת אומרת אם ניקח עבירת מין כמו זו שביצע השר רמון, אז אם היו קונסים אותו במקום לתת לו של"ץ, זה לא היה מתקבל טוב. למרות שמבחינה מהותית אפשר להשיג לדעתי את אותה תוצאה גמולית באמצעות התאמת הקנס לחומרת העבירה. אני חושב שדי ברור שאין לנו אינדיקציה שאו קנסות או מאסרים מפחיתים

רצידיביזם. פשוט לא יודעים, למרות מאות המחקרים שבוצעו או אלפי המחקרים שבוצעו.

ד"ר תומר עינת: קצת כן יודעים, זאת אומרת מכל העונשים הפליליים שנחקרו---

פרופ' אורן גזל-אייל: אבל אתה יודע את הבעיות המתודולוגיות של המחקרים האלה.

ד"ר תומר עינת: עזוב, זה נכון לכולם.

פרופ' אורן גזל-אייל: צריך לצאת מנקודת ההנחה שאין לנו סיבה להניח שעונש אחד עדיף על השני, ואז כמו שרביד אמרה – הולכים למבחן העלויות. קנס יומי הוא בוודאי יותר זול. הוא יותר זול, כי חקירת יכולת ככל שתהיה, נתחיל מזה, בוודאי לא עולה כמו החזקת אדם בכלא ואת תמיד חושבת על ראשי ארגוני פשיעה שהם מראש מתכננים את העבירה שלהם הרבה זמן מראש ויודעים להסתיר את הכסף שלהם. אבל אנחנו לא מדברים עליהם. אנחנו מדברים על מישהו שבקטטה ברחוב, אחרי שהוא השתכר, נתן סטירה לחבר שלו, או סוחר סמים קטן, או עבירות מהסוג הזה. בעבירות האלה רוב האנשים לא עושים איזה שהוא תכנון ארוך טווח איך להסתיר את כל המשאבים שלהם כי אולי מחר הם יבצעו עבירה והם יתפסו. אז אפשר לעשות את זה מבחינה טכנית, חקירת יכולת וזה לא יהיה מושלם, כמו שגם מאסרים לא מושלמים ואחד הנתונים הוא שבאמת 10% מהנאשמים היום בשלום בכלל לא מגיעים לדיונים ולא תופסים אותם. אז הכל לא מושלם.

ד"ר חגית לרנאו: ... שנידונים למאסר ולא נתפסים.

פרופ' אורן גזל-אייל: בסדר, אני חושב שגם במאסרים לא יודעים. אחרי שאמרנו את כל זה, האם אנחנו יכולים להבטיח שהציבור יקבל את זה? יש לי תחושה קשה שזה יהיה מאד קשה לשכנע את הציבור, גם אם זה יותר טוב יהיה קשה לשכנע אותו ואז זה יכול להיכשל כמו באנגליה. זאת אומרת זה הקהל שבסופו של דבר צריך לשכנע. אז אפילו אם ישכנעו את הפוליטיקאים, את הציבור זה יהיה מאד קשה. והשאלה השנייה היא האם יסכימו להקים פה מראש, בעלות גבוהה, מערך חקירת יכולת, כדי לחסוך משאבי כליאה בעתיד הרחוק. לא יודע. העובדה

האחת היא, ובוה אני מסיים, שבגרמניה כשהחליטו על זה, כשהחליטו שאין – לא גוזרים מאסר של פחות מחצי שנה, אלא במקרים מאד חריגים ואת כל המאסרים האלה מחליפים בקנסות יומיים, העובדה היא שזה הפחית מאד את שיעורי הכליאה. זאת אומרת שהאנשים האלה בסופו של דבר שילמו את המאסרים וזה הפחית את שיעורי הכליאה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: וזה לא הגדיל את שיעורי העבריינות.

פרופ' אורן גזל-אייל: לא, בוודאי שלא.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: זה לא יצר איזו אווירת הפקר. אם אתה רוצה בקיצור.

ד"ר תומר עינת: ממש בקצרה, ואפרת, באדי וחגית היו יכולים לענות אותו דבר כי כולנו יודעים את העניין הזה. אני מתחיל בזה שאני מערער על חלק מהנקודות שאת אמרת. אני לא בטוח שאנחנו רוצים גמול, אלף. אני לא בטוח שאני רוצה שיהיה גמול ודרך אגב, עוד פעם, הרטוריקה המשפטית היא אחרת, המציאות היא גם אחרת, הכל בבלגן אחד גדול בכל מקרה, אבל זה דבר אחד. הדבר השני, שוב, זה ממש בקליפת אגוז. אחד האנשים שנחשבים האורים והתומים בתחום של הגמול שרץ כבר, וון הירש, שבנה את כל הפילוסופיה הזאת ובאמת גם פרט אותה לגורמים, והוא חסיד גדול של עיקרון הגמול, הוא מעולם לא טען שעיקרון הגמול צריך להתבטא דווקא במאסר. הוא היה חסיד גדול של כל החלופות, רק שבאמת החלופה – עוצמתה תהיה פרופורציונלית לחומרה. אז אני פורט את כל זה לתכל'ס ואני אומר, אני מתחבר בדיוק למה שאורן אמר, שאני חושב שגם בשם הגמול ובטח בשם מטרות אחרות, שבפועל קיימות במערכת, אני חושב שקנס בכלל וקנס יומי בפרט, הם יהיו יותר טובים או פחות גרועים מעונש המאסר. רק עוד איזה פוט מאד קטנטן, כי מצפוני המקצועי מייסר אותי. אם אנחנו מדברים על גמול – אנחנו לא יכולים לדבר על רצידיביזם. זה שני דברים שהם לחלוטין לא קשורים - רצידיביזם וגמול. אם אני רצידיביסט, אז אני לא חושב על גמול. אני חושב על ההשפעה של העונש לעתיד.

ד"ר חגית לרנאו: לא, אם אתה מדבר על ...

ד"ר תומר עינת: לא, לא, אבל אם אני הולך על גמול, נכון, כי הם

לא היו רק גמוליים אבל.

ד"ר חגית לרנאו: מצטערת שלא הייתי מוכנה, אבל קודם כל לעניין

החישובים האלה – רצידיביזם וזה, יש מחקרים. יש לא מעט מחקרים מהעת האחרונה, שמראים שלמאסר יש אפקט קרימינוגני, זאת אומרת מאסר כשלעצמו מעלה את ההסתברות לרצידיביזם. זה כנראה בטח ובטח נכון למאסר הראשון ששולחים אנשים, וכאילו צריך כן לשים לב.

תנ"צ ורדה שחם: למה את קוראת מאסר ראשון, שאני אבין? מאסר

ראשון בעבירה ראשונה או מאסר ראשון אחרי כמה עבירות? כי זאת - - -

ד"ר חגית לרנאו: בפעם הראשונה - - -

תנ"צ ורדה שחם: אדם לא נשלח למאסר בעבירה ראשונה.

ד"ר חגית לרנאו: אני אענה לך. הפעם הראשונה ששולחים אדם

לשבת בכלא, היא כנראה מאד בעייתית. זה המאסר הראשון.

תנ"צ ורדה שחם: גם אחרי שזה 11 פעמים כבר?

ד"ר חגית לרנאו: עוד הפעם, אני לא מכירה את הנתונים שלך. אני

ישבתי בוועדת קנאי, זה לא הנתונים שלי.

תנ"צ ורדה שחם: זה לא קשור לנתונים.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: בואו לא נריב עכשיו על נתונים, זה לא עוזר לנו.

ד"ר חגית לרנאו: אני עונה לה. פעם ראשונה ששולחים אדם לשבת

בכלא. הישיבה בכלא ובטח עבור אנשים צעירים, היא לא בריאה להמשך חיים נורמטיביים. היא לא מסתדרת טוב עם הקונספט הזה, סטטיסטית, בגדול. זה דבר אחד. דבר שני, בתי המשפט שולחים יותר ויותר לכלא, ואם מסתכלים בנתונים של הלמ"ס על השאלה איזה שיעור מהמורשעים נשלחים לכלא – הם עלו בעשור ממשוהו כמו 22% ל-33% מהמורשעים. וזה נתון שצריך לשים לב אליו, זאת אומרת צריך להסתכל עליו. זו מגמה. היא משמעותית. יכול להיות שהיא קשורה אולי למעצרים, שזה חלק מההסבר, אבל צריך להיות מודעים אליה ולהתייחס אליה ברצינות. אבל ההערה היותר משמעותית מבחינתי, ואני מסכימה כאן שיש קשר בין

תרבות לבין תרבות ענישה. זאת אומרת זה ברור. יש נורמות חברתיות, אבל הקשר הזה הוא קשר, כאילו כל הזמן זה נאמר, כאילו החברה לא מוכנה לקבל סוג כזה של ענישה, אז אם אנחנו נבוא ונציע סוג כזה של ענישה אז תהיה התקוממות חברתית, אנשים לא יבינו את זה. אז זה נכון מצד אחד. מצד שני, צריך להבין שהקשר הזה הוא קשר שהוא מתגמל את עצמו, זה סוג של היזון חוזר. ואני חושבת שאחד הדברים שקורים היום, זה קצת על המעבר הזה בין קצת גמול לנקם, ומערכת ענישה, שכל הזמן מדברת במושגים של לשלוח אנשים לכלא ושמפנימה איזו תפיסה חברתית שאומרת שאם לא שלחנו את העבריין לכלא בסוף ההליך, אז פגענו באינטרסים של גמול, היא מערכת ענישה שהיא מחזקת איזה יצר חברתי לנקם, והיא מערכת מאד בעייתית ומסוכנות בעיני. ולכן ברמה רחבה פילוסופית, אני חושבת שחלק מהתפקיד של המערכת, זה גם לדעת לאזן קצת את היצרים הנקמניים שמתפתחים בציבור ולהגיד שוב ושוב שכלא זה לא כזה פתרון טוב, שכלא יש הרבה מחירים, שצריך למצוא פתרונות אחרים. אז אני לא חושבת, אני לא הייתי בתחילת הדברים של תומר כשהוא היה עסוק בלעצבן את כולם, אבל אני מניחה שתומר לא חושב שצריך את כל העבירות ישר ובוודאי שלא צריכים לעשות איזה שהם צעדים דרמטיים ולהודיע שיותר בישראל לא יהיו מאסרים קצרים. אבל להתחיל לחשוב ולפתח גם מנגנונים כאלה לגבי חלק מהעבירות, לגבי חלק מהעבריינים, ואני כאילו כבר מתייחסת לפתרונות האחרים שנאמרו, אני חושבת שזה כן דבר שצריך לחשוב עליו ולהצהיר עליו, ולפתח תרבות שמוכנה להתייחס אליו ולקבל אותו.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: טוב, אני רוצה שנתקדם, אני מודה לך על הסבלנות. רק לפני שאנחנו מבקשים מלאה לעשות פתיחה של הדיון על עבודות שירות, אני חושב שהדיון שלנו על קנסות ועל מאסרים קצרים, לא שלם בלי שיהיו לנו נתונים על נזקי מאסר קצר. אני מניח שיש על זה מחקרים מעבר לאמירות כלליות, שאם יש מחקרים אנחנו צריכים להכיר אותם. והדבר השני, אנחנו צריכים שיהיו לנו מחקרים על רצידיביזם בעקבות מאסרים קצרים. גם רצידיביזם זה סיפור דיפרנציאלי, והשאלה היא מה הם שיעורי המועדות שהולכים עם תקופות מאסר

קצרות. ואגב, גם המושג קצרות הוא מושג שבתוכו יש שלושה חודשים, שישה חודשים ותשעה חודשים ועד שנה, וזה לא בהכרח אותו דבר. בבקשה.

לאה קליינר: רק לפני שאני עוברת ממש לנושא שלי, בשתי מילים אני רוצה להתייחס למה שדיברנו פה, ואני רוצה להסב אולי את תשומת ליבכם, יכול להיות שחשבתם ולא אמרתם את זה. אני מדברת בכובע הקודם שלי בתפקידים שלי, הייתי מפקדת על שלושה בתי סוהר ואחד נשאר בצד, שזה סיפור בפני עצמו. הייתי מפקדת של בית סוהר חרמון ואופק. מה שרציתי להגיד מחובר לדיון הזה, שלפעמים באמת הכוונות של כולם, זה לבוא ולעזור ולבוא לקראת האסיר המורשע, ולתת לו תקופות מאסר קצרות וזה בעוכריו. כי בתקופות מאסר קצרות, כשהוא מגיע לשירות בתי הסוהר, הוא לא יכול לקבל טיפול. מה שאני רוצה להגיד שבדקים נניח שיעורי רצידיביזם. מאד חשוב משתנה מתערב מי שהיה בתכנית טיפולית, עבר איזו שהיא תכנית טיפולית ומי שלא. זה נתון שמאד מאד משנה את כל סוגי העבירות, איזה עבירה וכו' וכו'. למשל, כשאני הייתי בבית סוהר אופק, היה מחקר מלווה של 5 שנים מהמדען הראשי של המשרד לביטחון הפנים, הוא ליווה את המחקר וככה בשתי מילים - - -

פרופ' אורן גזל-אייל: זה בכלא או גם טיפול ... באמצעות רש"א.

לאה קליינר: לא, בכלא, רק בכלא. ולמשל באופק היו נתונים מדהימים על כל הנערים שעברו תכנית טיפולית, אם זה בקבוצות טיפול סוציאליות, או אם זה בזה שסיימו בגרויות. זה היה משהו, נתונים מאד מאד גבוהים בתוך מערכת בית הסוהר, בתוך הענישה הזאת, בתוך הטראומה הזאת. שוב, נהגתי ונוהגת מאד בתור מפקדת בית הסוהר, דווקא לראיין את האסירים גם לפני שהם השתחררו, רגע לפני שהם השתחררו שיגיד לי מה הוא חושב, להאיר את עינינו וכו' ואיך הוא מרגיש. אני מכירה גם אוכלוסיות כאלה שמאד מאד הודו ושמחו שהם היו בכלא. כי במקום אחר הם לא היו מגיעים, לא היו נפגשים ולא עוברים ולא מגיעים לתובנות האלה שהם עברו פה. אני חושבת שאי אפשר להתעלם מזה. ובאמת, מי שמגיע לתקופות קצרות, הוא לא זוכה לטיפול כזה, וזה כאילו יותר באמת. וגם, עוד דבר אחד הייתי מעירה, שצריך, אני חושבת, לעשות את המחקר על טראומות ונזקי

מאסר עדכניים לתקופה הזאת. כי אפילו מה שהיה עד לפני 5 שנים, מאד מאד השתנה בשב"ס וכולנו מאד ערים ומעירים את זה, קודם כל מה הוא יכול להשיג מאיתנו, ואיך הוא ייצא החוצה וכו' וכו', טיפולים וכו'.

פרופ' אורן גזל-אייל: מה זו תקופה קצרה?

גב' לאה קליינר: נניח אם הוא הגיע לחצי שנה, כמעט הוא לא יכול לעשות כלום, תשעה חודשים. לשנה כן.

פרופ' אורן גזל-אייל: בקיצור החלופה למאסר קצר היא מאסר ארוך.

פרופ' אפרת שהם: ההערה היא מאד חשובה, רביד יצאה כרגע, אבל בכתב המינוי שאני קיבלתי הביתה כתוב – ועדה לבחינת מדיניות הענישה ושיקום עבריינים. עכשיו, אם מישהו בדרך הוריד את שיקום העבריינים, הוא שכח לספר לפחות לצד הזה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: לא, לא.

פרופ' אורן גזל-אייל: זו גם עמדת הוועדה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: זו עמדת הוועדה, לא השתנה כלום.

פרופ' אפרת שהם: זה מאד לא מסתדר עם מה שרביד אמרה, כי היא דיברה על גמול. אם היא מדברת על גמול - - -

ד"ר תומר עינת: אני דרך אגב או עונש ששולחים אדם למאסר ומחייבים אותו לקחת תכנית שיקום. אני לא מכיר כזה דבר, זה וולונטרי, אם הוא ירצה – ייקח, לא רוצה – לא ייקח.

גב' לאה קליינר: לעניין עבודות שירות, יש לנו היום בסביבות 2,000 עובדי שירות הפרושים ברחבי הארץ, בכ- 400 מקומות תעסוקה. עובדי שירות הם מגיעים, רק ליתר ביטחון, הסיבה פרטית, הם משובצים למקום עבודה ובעצם הם לא מקבלים שכר על העבודה הזאת. נכון להיום הם יכולים להגיע אלינו עד חצי שנה. כ-50% מהם באמת מגיעים לחצי שנה, ו-50%, אולי אפילו קצת פחות, לחודשיים, לשלושה, לארבעה או פחות מזה. אני רוצה להגיד שאני בתפקיד שנה וחצי בסך הכל, יחסית לא הרבה, יחסית לראייה, לראות את הדברים בפרספקטיבה יותר ארוכה. אני ציפיתי למצוא בעבודות שירות אוכלוסייה אחרת, סוג ענישה

שהוא בעצם האסירים, עובדי השירות שנמצאים פה מאד אסירי תודה על הפריבילגיה שנפלה ברשותם לעשות עבודות שירות ולא להיכנס מאחורי סורג וברית. בפרקטיקה, בפועל, הדברים הם לא כך וזה נובע מכמה וכמה דברים. קודם כל על פי החוק גם, שתדעו, לממונה כמעט ואין איזו שהוא SAY – את מי שולחים לעבודות שירות או לא. לכאורה, תיקון החוק בא וחייב את בתי המשפט לקבל חוות דעת ממונה לפני שהוא גוזר את גזר הדין לעבודות שירות, לבדוק אם הוא מתאים או לא. אבל בעצם הממונה יכול להגיד שהוא מתאים או לא מתאים לעבודות שירות מסיבה אחת בלבד – התאמה, שהיא אם יש לו מסוכנות פלילית בחוץ ואחר כך אני ארחיב גם בנקודה הזאת, או שהוא לא ניתן להשמה וכמובן שבכל עבודה אחרת. בגדול, אני מקבלת בעצם ואמורה לתת מקום לכל אחד שבית המשפט שולח אלי. ההמלצה שלי זה בגדר המלצה לבית המשפט ובית המשפט הוא זה שמחליט מי מגיע ומי לא. ובית משפט, מה שאני רואה את הדברים, זה מהתרשמות ומניסיון שלי, לא על סמך מחקרים ולא על סמך דברים כאלה, ואני מוכנה לסייג את הדברים שלא יהיו מוקצנים מדי, אבל זה מה שאני נוגעת בו. לבית משפט יש איזה סוג של, איך ננסח את זה, רצון לשלוח לעבודות שירות גם כאלה שאנחנו לא חושבים שהם מתאימים. למשל, אני חושבת שלא מתאים לעבודות שירות אנשים שיש להם עבר פלילי עשיר בעבריינות. יש להם מאסרים, יש להם מעצרים לפני כן, אנשים ששייכים לכנופיות פשע, למשפחות פשע. נראה לי שעבודות שירות לא נועדו בשבילם, עד כמה שתפיסתי מבינה מספיק טוב את הדברים. מגיעים גם אנשים כאלה. עכשיו, בסוגריים, בעבודות שירות, לי אין מערכת לא של מודיעין עצמאית וגם לא של ליווי סוציאלי, שאחר כך אתם תבינו למה הוא מתקשר. והרבה פעמים, אני יודעת, עכשיו לא מזמן, כאילו לא לצטט לפרוטוקול שם, זה רק בשבילכם. נשלח לחוות דעת ממונה --- ---, ו--- --- כולנו פה יודעים. אולי קצינת המיון בעצמה שהיא עובדת סוציאלית בהכשרתה, אולי היא לא יודעת מה זה, אבל אפילו עידכנה והיא ידעה מי זה --- ---. כאילו, אמרנו לא מתאים וכו' וכו'. אני בשביל זה צריכה לבקש חוות דעת ... ואז אני נותנת את זה לבית משפט. לפי החוק, החוק מאפשר לי, זה אחד הסעיפים שמאפשר להגיד – הוא לא מתאים. בתי משפט הרבה פעמים עושים מאיתנו סוג של

פינג פונג. באמת הוא לא מתאים, באמת הוא מסוכן, אז אולי נשים אותו במקום לא מסוכן, אולי נשים אותו במקום סגור. אולי הוא מסוכן ברמלה, אז תמצאו מקום בלוד ששם זה לא מסוכן, לבדוק את זה. או שיש כל מיני דברים נוספים שלמשל מישוהו מהצפון, סוף סוף בית משפט קיבל את זה שהוא מסוכן לציבור, אז טוב, תמצאו לו מקום בדרום. אבל בדרום, מבאר שבע דרומה בן אדם גם צריך לגור שם, שיהיה לו איפה לגור, שהוא יוכל להגיע לעבודה וכו' וכו', כל מיני בעיות נוספות. זה חלק מסוג ההתמודדות שלנו, שלדעתי, אני לא יודעת אם זה הכוונות שלנו, שלאנשים כאלה מתאים עבודות שירות.

דבר נוסף, הרבה פעמים, זאת אומרת למשל בבתי משפט - יש שלושה נאשמים, שני נאשמים, הוא רוצה לשמור על אחידות ענישה באיזה שהוא מקום. אבל אחד אין בעיות לגביו, לגבי השני או שיש מסוכנות, או שהוא חולה ואומר שהוא לא יכול לעבוד. אנחנו עושים איזה שהוא סוג של פינג פונג, אולי כן אפשר, אולי, אולי, אולי ולפעמים ככה ולפעמים ככה ואנחנו מתבקשים מבית המשפט לפרט יותר כדי לראות איך, כדי לראות למה לא, כדי לראות אולי אפשר 5 שעות. לפעמים גם אנחנו נתקלים אולי בחוסר מודעות.

מה זה 5 שעות?

דובר:

5 שעות ביום, במקום 8.

פרופ' אורן גזל-אייל:

על פי החוק, עבודות שירות מוגדרות כלא פחות מ-

גב' לאה קליינר:

6 שעות. זאת אומרת זה המינימום הנוכחי, לכל אחד 6 שעות. ועל פי נוהלי הממונה, המינימום הוא 6.5 שעות, אף על פי כמובן, שאם בית המשפט גוזר 6 שעות, מטעמים של חולי, אז אני מקבל את זה. אבל 6.5 שעות זה מכל מיני טעמים של התארגנות שלו, וגם לאפשר לו עוד אפשרות שאם הוא כן מאחר פעם, לא לפסול לו את היום ולבוא לקראתו בכל זאת. יש לנו לפעמים גם סוג של החלטות כאלו, שממניעים כלכליים בית המשפט רוצה לבוא לקראת עובד שירות ולאפשר לו 6 שעות. בחור צעיר שיש לו בעיות כלכליות. אבל הבחור הצעיר הזה הולך למקום העבודה עם עוד נניח 10 אנשים ולכולם יש בעיות כלכליות והם עובדים 8 שעות והבחור עובד 6

שעות. השיקולים לפעמים של בית משפט הם לא תואמים לפעמים את השיקולים שלנו כלפי אחרים. זה יוצר איזה סוג של הסתה וכו'.

פרופ' אפרת שהם: אותם 8 אחרים גם עובדי שירות?

גב' לאה קליינר: בוודאי, בוודאי. אם זה על רקע חולים – נוטים

לקבל את זה. אבל אם זה על רקע אחר, אז יש יותר בעיות. התחלתי להגיד שלא מגיעים מתאימים, ואם זה בעלי עבר פלילי, משפחות פשע למיניהן, או יכולים להגיע נרקומנים, אלכוהליסטיים, עברייני מין במסוכנות מאד גבוהה וגם בינונית, הייתי אומרת, וגם אם עברייני המין עם מסוכנות נמוכה, גם איתם זה לא כל כך פשוט, מאחר שמקומות התעסוקה ברובה הם כולם חשופים לאוכלוסיות, בדרך כלל אוכלוסיות חלשות. והפיקוח על עובדי שירות זה לא פיקוח צמוד.

פרופ' אורן גזל-אייל: היה מקרה שעובד שירות ביצע עבירות מין במקום

העבודה שלו? את זוכרת?

גב' לאה קליינר: כן. עכשיו, יש כאלה עברייני מין שהם באים

בעבירה הזאת הם שפוטים לעבודות שירות. אבל יש כאלה שבאים על עבירה אחרת, אבל ברקע יש להם עבירות מין. נכון להיום, על פי הנתונים שלי, אז יש לי כרגע נניח על מין – 55 עברייני מין, אבל עוד פעם אין פה את הנתונים של כאלה שבאים עם רקע.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: ומה הפיקוח באמת שאתם מפעילים?

גב' לאה קליינר: הפיקוח שלנו, סליחה עוד שנייה אולי אני אסיים

רק את העניין הזה ואז אני אעבור לפיקוח, כי זה חשוב לי לדבר קודם כל על מי מגיע. עובדי השירות הם די נניח מתודרכים על ידי כנראה עורכי דין בכל מיני רמות, שעבודות שירות זה פריבילגיה וקודם כל ניקח את עבודות השירות. אחר כך נסתדר. אז הם באים והם אומרים שהם מוכנים, הם יעשו והם יעמדו בזה וכו' וכו'. ואז כשמגיעים לעבודות השירות מתחילות הבעיות כשמתחילים להציב אותם. מתחילות הבעיות שזה מתבטא בזה שחלק מהם עובדים, הם מאד טובים ועובדים משמרת שנייה כדי לקבל שכר ואפילו חצי שנה מאד מאד זה בעייתי בפועל להחזיק מעמד בשתי משמרות עד אמצע הלילה, איך שהוא כמובן שהתהליך של עבודות שירות הוא

זה שנבדק. כאילו, באים הביתה בלילה, הם לא מתעוררים. ואז מה עושים? מביאים אישורי מחלה, הוא חולה פה והוא חולה פה ועוד קצת חולה ועוד קצת חולה ופה ופה. יכול להיות לפעמים בחודש, ב-22 ימים, אם הוא עובד חצי מזה – בסדר. אבל אני - - -

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: עבודה עברית מה שנקרא.

גב' לאה קליינר: אבל לי אין כלים להתמודד. כשהוא מביא טופס שהוא חולה מהרופא, מאד קשה להתמודד אלא אם כן זו מחלה יותר ארוכה ואז יש לנו כלים. אבל אם פה הוא לוקח 3 ימים ועוד שבוע 3 ימים ועוד שבוע, ופה בחוץ סביר להניח שהוא לא היה שורד באף מקום תעסוקה, אבל בעבודות שירות – עם התמיכה שלנו, שאין לנו הרבה כלים, אבל אנחנו בסך הכל מעוניינים במדיניות לתת תמיכה ולסייע לעובדי שירות לסיים את העבודות למאסר.

דוברת: אבל ימי מחלה לא נספרים.

גב' לאה קליינר: לא, הם משלמים את זה. הם חייבים להשלים את ימי המחלה.

פרופ' אורן גזל-אייל: אז זה מקטין מאד את התמריץ לקחת יום מחלה. מה הם מרוויחים מזה?

גב' לאה קליינר: לא, להם זה לא מקטין. מעט מאד, בדיוק היום נפל לי המחשב ולא הוצאתי את הנתון העדכני, מעט מאד נניח באים לחצי שנה ומסיימים בחצי שנה. הוא מגיע לחצי שנה, הוא יכול להישאר אצלי גם שנה ולפעמים גם שנה וחצי. מי שגומר אחרי שבעה חודשים, בסדר. זאת אומרת יש להם המון בעיות, המון דברים שנוצרים רק תוך כדי עבודות שירות. לי אין כלים להתמודד עם זה, אלא הכלי היחידי שיש לי זה הפסקה מנהלית שהוא בעצם ריצוי יתרת הימים בכלא, אבל כדי לעשות את הפסקה המנהלית הזאת, יש עילות שהן על פי החוק, זה שימוע, זאת אומרת זו פרוצדורה שטוב שהיא קיימת, זה בסדר גמור שהיא קיימת הפרוצדורה הזאת, כדי שלא יהיה קל, יהיה ביקורת על מי שנכנס לכלא. ובערך בשנה נכנסים לכלא סביב ה-400-350.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: מתוך כמה? מתוך 2,000?

גב' לאה קליינר: בערך מתוך 2,000.

פרופ' אורן גזל-אייל: לא, 2,000 אמרת שזה ברגע נתון. אם ברגע נתון יש

2,000, אז זה אומר שנשפטו לעבודות שירות כ-4,000-5,000 איש בשנה. אם בחצי

שנה זה 4,000, חלק פחות מחצי שנה אז יש להניח שזה לכיוון ה-5,000 - - -

גב' לאה קליינר: כן, אבל זה לא כל כך הולך ב... של חצי שנה ...

עו"ד חיים וויסמונסקי: לאה, לגבי כמה ביקשת להפסיק להם וכמה בית

משפט אישר לך? אני יודע שיש גם לא מעט ביקורת שיפוטית על הפסקות מנהליות.

יש לך את הנתון כמה את ביקשת להספיק מנהלי וכמה בית משפט אישר? סדר גודל.

כלומר, כמה הוא מחזיר לך בעצם לניסיון חוזר.

גב' לאה קליינר: הרוב, החלטות של הפסקות מנהליות, הם מקבלים

אותם וכשלא מקבלים – זה לא מתוך הליך של מה שהיה פגום בהחלטה או

בהתנהלות שלהם בעבודות השירות. פשוט, הרבה מאד מגישים עתירה אוטומטית,

ברגע של הפסקה מנהלית יש לו על פי החוק אפשרות להגיש עתירה והוא מגיש

עתירה. והוא מגיע בדרך כלל לבית המשפט והשופט אומר - תנו לו בכל זאת

הזדמנות נוספת. אני מבקשת לערוך לו עוד פעם שימוע במצב הטוב, ולפעמים

השופט מחליט בלי שימוע להחזיר אותו לעבודות, לתת לו צ'אנס נוסף. כי בתי

משפט הרבה פעמים הם באים ואומרים – הייתי יכול להיות פה והייתי יכול להיות

פה, והיה לי ככה והיה לי ככה, וזה נחשב כאילו בראייה של הפרטני, אז הוא היה

חולה, התאושש, קרה לו משהו, אין כוונות ולפעמים לא הולכים וזה יוצר איזה

אפקט הילה הסיפור הזה, ולא מסתכלים עוד מסביב שיש עוד כמה נתונים.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אפרת ביקשה לשאול, בבקשה.

פרופ' אפרת שהם: אני אקח את הדוגמא של אנשים שעובדים משמרת

שנייה בשביל השכר, ומה ששאלתי אם כל עבודות השירות, הן עבודות שלא כרוכות

בשכר.

גב' לאה קליינר: כן.

פרופ' אפרת שהם: עבודות שירות לא כרוכות עם איזה שהוא מפגש

עם גורמים טיפוליים בקהילה?

גב' לאה קליינר: כן, תיכף אני רוצה להתייחס לנושא הזה. הייתי בהפסקות מנהליות ובעיות נוספות שעולות בעבודות שירות. הרבה פעמים, דיברתם פה על קנסות ועל דברים כאלה שהם לא יכולים לעמוד בזה. הרבה פעמים הם מגיעים כי לעובד שירות אפילו אין לו, הוא אומר אין לי כסף להגיע לעבודות שירות. אין לו כסף. ואנחנו מאד מאד משתדלים את עבודות השירות כמה שיותר במרחק מאד מאד סביר לבית. כמעט ולא קורה שהוא גר בחולון ונותנים לו לבוא לעבודות שירות ברעננה. הוא מגיע לחולון, לבת ים, כמה שיותר קרוב. זאת אומרת זה מאד שיקול של ההנחיות, ואין לו כסף גם להגיע. מה שמפה אני רוצה להגיד, שאין לנו כלים ואין לי איך לטפל בדברים האלה. נראה לי שכל הבעיות האלו שיש, הן איך שהוא פוגמות ברמת האכיפה וההרתעה של עונש המאסר. הרבה פעמים התחושה שלנו, של המפקחים ותיכף אני אגיד איך אנחנו מפקחים, היא זה שזה איך שהוא עבודות שירות זה סוג של המלצה, של זמן, באים, עושים וכו' וכו'. וזה לא מספיק איך שזה היה צריך להיות. לגבי האפקטיביות השנייה, וזה מתקשר עם הדברים שאני אמרתי בתחילת דבריי, אנשים שהם לא ממש נורמטיביים וזה לא מאסר ראשון שלהם, אני הייתי רואה את עבודות השירות שזה לא עונש שיקומי, ולפעמים גם טועים וחושבים שזה עונש שיקומי. זה עונש הכי לא שיקומי שיש. פשוט מגיע בן אדם ואומרים לו אתה עובד שם, לא משנה, מסבירים וכו' וכו'. הוא עובד שם, הוא עובד 8 שעות. מעבר ל-8 שעות לי, אין שום פיקוח עליו וגם אסור שיהיה לי פיקוח עליו, אפילו בעצם אין לי עוגן חוקי לאסור עליו יציאה לחו"ל, אין לי עוגן חוקי אפילו לבדוק אותו בבדיקות שתן היום, אסור לי לקחת לו בדיקות שתן, אלא אם כן אני עושה איזה עוקף ואני אבקש מבית המשפט שייתן לי צו שאני אקח לו בדיקות שתן. ובעצם אני כאילו די כבולה. אנשים, גם אנשים שמגיעים לעבודות שירות, אני קצת מתחברת למה שורדה אמרה, ונעים מאד, אני מכירה אותך רק טלפונית.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: לכן אנחנו עשינו את הוועדה, שתוכלו להיפגש.

גב' לאה קליינר: כשיש עבודות שירות, גם אם הוא מגיע בפעם הראשונה, יש לו כבר רקע שהוא לא רשום ומסתכלים בפנים והוא עבר הרבה הרבה

משוכות עד שהוא הגיע לעבודות שירות. ואני מאד הייתי רוצה לראות עבודות שירות כחלק מתכנית של חלופת מאסר בקהילה, ושיקום.

דוברת: ושיקום, שזה מה שעושים בחו"ל, עם פיקוח

אלקטרוני על אסירים.

גב' לאה קליינר: לא פיקוח, בוא נגיד אני לא מחשיבה את זה כעונש

שיקומי. אני מחשיבה כעונש שיקומי - - -

דוברת: לא, על יצירת ההרתעה פיקוח, אז יש לו פיקוח

אלקטרוני שנותן את ההרתעה איפה הוא, משלב את העבודה והוא משלב את השיקום – גמילה מאלכוהול וגמילה מסמים. גמילה, אני לא יודעת אם זו המילה הנכונה, מאלימות כלפי בנות הזוג שלו, או במשפחה. זה מה שעושים ואת זה אני מכירה בעולם. את הדבר הזה. הקומבינציה הזאת של השיקום.

גב' לאה קליינר: , אני אומרת, עבודות השירות שיש רצון באמת

לתת עונש שיקומי ולהשאיר אותו בגמילה, זה מבחינתנו, כך אני רואה את זה, מבחינת החברה שלנו, במקום לנצל את זה ולשים יד על מי שנתפס ויש לנו אותו ואנחנו יודעים מי הוא, להכריח אותו לקבל איזו שהיא תכנית טיפולית, כדי שכשהוא יסיים את זה – הוא יצא לקהילה בצורה אחרת. בעצם, הוא נכנס, הוא מבלה כמה שהוא מבלה, עושה איך שעושה, ויוצא. הוא לא מרוויח מזה שום דבר. למה הוא לא מרוויח? כי מופנים אלינו אנשים בלי שום הרגלי תעסוקה קודמים. אנשים שלא עבדו. הרבה פעמים יש אנשים שפעם ראשונה שהם עובדים זה בעבודות שירות, אז מבחינתו אם הוא עובד קצת, אז זה נחשב בשבילו עבודה במאמץ. זה לא מישוהו שעבד ואני מאפשרת לו להמשיך לעבוד בעבודות שירות, כדי לא לנתק אותו מהקהילה וכו' וכו'. אלא זה מישוהו שאיך שהוא לומד, כאילו במניפולציות ומפעיל עלי הרבה הרבה, אני מתעסקת עם הטלפונים, לא, וסבתא שלו, וטלפון שכל מי שיש לי זה טיפול משפחתי, אני מנסה לראות מה איתו, למה הוא לא עונה, למה הטלפון כבוי, למה הוא לא הגיע היום וזה המון המון, אני מרגישה שאנחנו עושים עבודות שירות יותר ממנו, מרוב שמתדלים. אנחנו באמת משתדלים ועושים את כל המאמצים לאפשר לו. אבל זה לא, זה לא אפקטיבי. אני חושבת שאנחנו מפספסים

אחד כזה. כחברה, הייתי נותנת לו איזו תכנית שיקומית ולא נותנת לו אישור על סיום עבודות השירות, לפני שהוא מסיים את התכנית הטיפולית ולפני שאני מקבלת חוות דעת טיפולית. זאת צריכה להיות איזה משהו, מעטפה היא לוקחת. היום למי שיש תכנית, איזו שהיא תכנית טיפולית ויש המלצה למשל בגזר דין, אם זה ללכת לפגישה עם קצין מבחן פעם בשבוע, או קבוצה טיפולית. גם זה, לטעמי, לא מספיק טוב. כי בעצם כל הדברים האלה הוא חייב לעשות אותם בבוקר, ואז אני מוותרת עליו בעבודה, מוותרת על הרצף, כי אני רוצה בעצם, יש לי אינטרס שהוא יעשה את זה, ובגלל שאני, תפיסתי האישית, אני חושבת שלפני לא אישרו את זה, אני מחייבת אותו לבוא גם לעבודה חלקית. נותנת לו לעבוד ביחד עם הקבוצה הטיפולית, תוך מעקב - אתה מגיע, לא מגיע, מעקב שלם שאני עושה את זה, כדי שהוא יעשה את שני הדברים ביחד. אבל למשל מגיעים אלינו, לא מזמן הגיע אחד אלינו שהגיע עם גזר דין לחצי שנה עבודות שירות. פעם בשבוע יש לו פגישה עם קצין מבחן בבוקר, פעם בשבוע קבוצה טיפולית בבוקר ופעם בשבוע מפגש עם הילדים באמצעות משרד קשר, שגם הוא בבוקר. אז מתי? זה הכל טוב ויפה ואני בעד כמובן, כמו שאמרתי, אבל זה לא משתלב עם עבודות השירות. זאת אומרת, אני לא יכולה כל כך הרבה לבוא ולראות וזה. כאילו, גם לטובת המטופל וגם מבחינתנו ולטובתנו, היה טוב שהבן אדם הזה יהיה עסוק מהבוקר עד הערב, ואולי, לחלק, בערב לשים אזיק אלקטרוני ולפקח עליו. כי ככה, לעונש הייתה משמעות, הייתה אפקטיביות גם ולא המצב הזה שקורה היום, שבעצם כולנו, למי שיש לתת משהו, רבים עליו ב-6-7 שעות המסכנות האלה, שגם אותן הוא לא עושה כל הזמן.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אפשר לפתוח את זה עכשיו לשאלות?

גב' לאה קליינר: מבחינתי אין בעיה, אם אתם רוצים לדעת עוד על הפיקוח. הפיקוח נעשה על ידי מפקחים של עובדי שירות אצלנו. לפחות במקרה הכי גרוע רואים אותו פעם בשבוע, את עובד השירות. יש לי 22 מפקחים. בערך זה יכול להיות גם 140 למפקח. אבל בכל זאת יש מעקב על זה והם מגיעים. במקרה הגרוע פעם בשבועיים הם מגיעים לכל אחד, אם לא יותר מזה. יש לפעמים כל שבוע הם מגיעים לכל אחד ואחד. אבל, זאת אומרת זה לא מסתכם וזה, ועכשיו הכל מתועד

וממוחשב, מתי ראה אותו ולא ראה, ואת כל הבעיות שיש וכו', אישורים והכל. עדיין זה בעייתי מהבחינה הזאת, כי יש פה צד נוסף שהוא המעסיקים והרבה פעמים המעסיקים בעצם הם השותפים, יחד איתי, והם מפקחים עליהם. אבל אני, בתור ממונה, מפקחת גם על המעסיקים. לפעמים קורה, לא הרבה פעמים, אבל קורות גם תקלות מסוימות, שגם המעסיקים חורגים, כי בעצם זה אזרחים שלא למדו להתמודד עם עבריינים.

דוברת: הם לפעמים גם מפחדים מהם.

דוברת: יש להם חובת דיווח יומי על התייצבות?

גב' לאה קליינר: למעסיק יש חובת דיווח אם העובד שירות לא

התייצב.

דוברת: אבל אין חובת דיווח לכם.

דוברת: למעסיק אין חובת ליידע אתכם. המעסיק, כשהוא

מגיע או לא מגיע – יש איזו תקשורת אתכם?

גב' לאה קליינר: כן.

דוברת: כל יום?

גב' לאה קליינר: כל יום צריך להיות אם יש תקלה. זאת אומרת אם

נניח עובדה שירות לא הגיע, הוא חייב לדווח ON LINE למפקח. לפעמים זה לא ON LINE, לפעמים זה אחרי שעתיים, לפעמים המפקח לא הספיק להגיע, לפעמים למעסיק עצמו יש מישהו שמחליף אותו. אני לא מדברת אפילו על מי אחראי לדברים כאלה, בתמימות כאילו. יש כאלה עם קצת יותר אחריות ויש כאלה שפחות. אבל כללית, זה קשר שאנחנו מאד עובדים ומפקחים ורואים את הדברים האלה. כל יום אנחנו יודעים מי היה איפה, באיזו משימה ועוקבים אחרי הדברים.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: יש שאלות עכשיו?

גב' לאה קליינר: זה בזעיר אנפין מה שהבאתי פה.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: יש שאלות? אורן.

פרופ' אורן גזל-אייל: אנחנו חשבנו, בהתייחס לשאלה אם הרחבת

עבודות שירות יכולה לשמש לצמצום נוסף של השימוש במאסרים קצרים

וההרחבות שהועלו, הבאנו בסקירה את ההצעה של לשכת עורכי הדין שאני מניח שאת מכירה אותה. אני יודע בערך מה כיוון התשובה, אבל בכל זאת, או גם הרחבה ומשך העבודות האלה ולהכליל קבוצות אסירים נוספות וגם הרחבה רוחבית – האם זה בכלל אפשרי או שלדעתך הגענו לקצה של מי שאפשר להכניס לעבודות שירות מבחינת היכולות.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אולי תעני על זה גם על פי המצב הקיים וגם על פי הרעיון שאת הצגת כאן, שעבודות השירות יהיו במסגרת תכנית טיפולית מקיפה. אם זה משנה מבחינתך את התשובה.

גב' לאה קליינר: קודם אני רוצה להגיד שאנחנו כרגע יושבים בשב"ס ומגבשים איזה שהוא סוג של חוות דעת.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: על העניין של התקופה, 9 חודשים.

גב' לאה קליינר: כללית זה אמור לעלות ביותר אמצעים, תקציבים ואנחנו מתגבשים בעניין הזה ולכן לא הייתי רוצה כרגע להציג את העניין הזה ככה לגמרי. מה שכן יש לי להגיד, שזה מתקשר גם לנקודה הזאת וגם לעניין הקודם, שמי שנידון לעבודות שירות, גם אנשים נורמטיביים מהישוב שנידונים, יש קושי בביצוע של עבודות השירות. כי זה אנשים שנניח על רקע כלכלי לכאורה ואלה האנשים המתאימים מאד לעבודות שירות. הם פשוט רגל, יש להם המון הלוואות, מחפשים אותם בכל מקום וכו' וכו'. גם ביניהם יש קושי חצי שנה. יש קנסות שהם הכי הרבה נדרשים להכנסות. אני תוהה, נניח אלה הנורמטיביים, איך הם יחזיקו מעמד 9 חודשים. זו תקופה מאד מאד ארוכה.

דוברת: את אומרת שגם ככה הם מבצעים את זה במשך שנה או שנה וחצי.

גב' לאה קליינר: הם מרצים שנה וחצי, אבל אם זה 9 חודשים אז אני לא יודעת כמה ירצו.

פרופ' אורן גזל-אייל: את אומרת בכלא בטוח הם יחזיקו מעמד, כי אין להם ברירה.

גב' לאה קליינר: בכלא, דרך אגב, אתה יכול להרוויח גם כסף. אתה

עובד, אתה מרוויח כסף ויש לך. ההתמודדות מאד קשה למי שאין לו יכולת כלכלית, שמגיע כל יום הביתה ומתנפנפים לו החשבונות והילד ברקע והאישה, וכו' וכו'. קשה לו מאד לעמוד בזה בלי תמיכה. לעומת זה שהוא היה בכלא ולפעמים הוא גם נותן איזה 200 או 500 שקלים למשפחה כשהיא באה לבקר. זה לא חד - - -

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אז אחת המסקנות בדיון על עונשים קצרים זה שצריך להאריך בעונשים. ואחת המסקנות מעבודות שירות, במקום עבודות שירות מאסר. בבקשה ורדה.

תנ"צ ורדה שחם: אני הייתי במסגרת העבודה, יחד עם עופרה ועוד

אנשים, גם עם חיים, בביקור שמטרתו הייתה ללמוד על הפיקוח האלקטרוני. היינו בסקוטלנד, שוודיה ואנגליה. דבר מאד מעניין שאנחנו למדנו שהוא לא חל בארץ, זה שנעשה שימוש בשוודיה ובסקוטלנד באופן מלא בפיקוח אלקטרוני רק על אסירים, דלת קדמית ודלת אחורית, זאת אומרת או במחצית האחרונה של העונש, או כענישה, אבל בשוודיה, בתור תפיסת עולם, זה עובד אך ורק בשתי האופציות ותיכף אני אגיד מה למדתי באנגליה. זה עובד רק לגבי אנשים נורמטיביים שיש להם עבודה. לא מכניסים אותם למאסר, הם אנשים נורמטיביים, וכדי בעצם לא להפוך אותם למי שמוטלים כעול על המדינה שצריך לפרנס אותם ומנתקים אותם מהמסגרת הרגילה שלהם – הם מפוטרם מהעבודה, אחר כך הם לא יכולים לחזור למעגל.

דובר: ופה באמת גישה אחרת שלא מנתקים אותם משום

דבר.

תנ"צ ורדה שחם: נכון, בדיוק, וזה משהו שהוא מאד מרכזי, אם

באמת מדברים על שיקום ועל אנשים נורמטיביים שיש להם עבודה, אז זה משהו שמאד חשוב לאפשר להם לשמור על מקום העבודה או אפילו באופן חלקי, ואת עבודות השירות הם יעשו בשעות אחרות, בכלים אחרים ולא בעצם לגרום להם את הנזק הנורא גדול שהיא מדברת עליו, שהוא בעצם מקשה על כולם לעמוד במשימה הזאת ואותם אנשים, הם נבחרים לשם כאלה שבעצם יש פוטנציאל שיקומי. זה

אותם אנשים שבעצם צריך לטפל בהם כחברה, ואנחנו רוצים להחזיר אותם אל הנורמה, ויש להם יכולת להיות שם. אלה שהם נרקומנים, אלכוהוליסטים, ולכן יש הרבה מאד שימוש למשל בנהיגה תחת השפעת אלכוהול וסמים. זה כמעט, חלק ניכר, עכשיו אני לא זוכרת נתונים, אני אף פעם לא זוכרת נתונים, חגית. אני לא זוכרת להגיד, אבל חלק ניכר מאד מהאנשים בשוודיה, שנמצאים בפיקוח אלקטרוני כמאסר, אלו אנשים שהם נהגו תחת השפעת אלכוהול וסמים ואלימות בתוך המשפחה. אני מניחה, ואולי את זה יגידו לי המומחים, שזה כנראה תחומים שיש בהם הצלחה מאד משמעותית לשיקום ולטיפול. גם בגלל סוג האוכלוסייה שהיא עם פוטנציאל, עם נכונות לשיקום ולכן חלק מהמסלול שלהם בתוך המאסר הזה הוא שמירה על מקום העבודה, עבודות שירות וגמילה.

דובר: מה התקופה של השירות?

תנ"צ ורדה שחם: שנה, עד שנה. אסור יותר משנה בפיקוח אלקטרוני.

דובר: אבל מבחינת היקף העבודה – כמה שעות ?

תנ"צ ורדה שחם: אז בונים להם תכנית שתאפשר להם קודם כל

לשמור על מקום העבודה שלהם, תאפשר להם, הם הרבה פעמים - - -

דובר: האם זה לא יותר קרוב לשל"ץ כבר?

תנ"צ ורדה שחם: לא, זה מאסר - - -

ד"ר חגית לרנאו: מה שוורדה מדברת עליו זה על מאסר בפיקוח

אלקטרוני, שבעצם - - - -

תנ"צ ורדה שחם: נכון, ואני רק אוסיף, באנגליה, למשל, הם

מתייחסים מאד לאותה אוכלוסייה, שאין לה שום נורמות לדפוסי עבודה ודפוסים

של עבודה, וכל התכנית השיקומית שלהם, מבוססת על הקניית הרגלי עבודה. זאת

אומרת – איך קמים בבוקר, הולכים למקום עבודה, חייבים לעמוד בלוחות זמנים.

הם מקבלים עזרה בלנהל את הכסף שלהם, איך להשתמש בו בתבונה, וקצת הם גם

מקבלים כסף כדי לאפשר להם. עכשיו, זה אם באמת אנחנו רוצים לדבר על משהו

נאור, על משהו מתקדם, על משהו שאנחנו רוצים לראות איך בסוף אנשים שיש להם

את הפוטנציאל לחזור להיות נורמטיביים חוזרים לזה, זה מחייב הקמה של מערכים תומכים נורא גדולים. כי כל פעם לקחת רק חלקים מתוך הפיסיפסים שנוצרים בעולם ולהגיד אוקי, אז בישראל הפיקוח האלקטרוני יהיה רק על עצורים והוא יהיה בלי חלונות ובלי שיקום ובלי פיקוח, ואת אלה שהולכים לעבודות שירות – בלי תסקירים, ובלי בדיקת ההתאמות. זה פשוט, זה איזה שהוא מפלט שאני מניחה שבתי המשפט מוצאים לעצמם, ואחר כך רשויות האכיפה ממשיכים להתמודד עם אותן הבעיות, עם אותם הקשיים ואותם הכשלים, כי האנשים האלה חוזרים אלינו, ואנחנו מרגישים גם מתוסכלים. בסופו של דבר, אולי זאת הזדמנות להגיד, שוטר שמבצע עבודה ותופס את עבריין הסמים ואחרי מארבים והרבה חקירות סמויות והמון משאבים ומחקרי תקשורת ועבודה ומחקרים כלכליים, ובסוף הוא נדון לשלושה חודשי מאסר, בפעם הבאה, זה איזה שהוא תסכול נורא גדול שאנשי האכיפה מתמודדים איתו. כי אם אחרי כל ההשקעה הזאת, בסוף האדם הזה נכנס לשלושה חודשים ואנחנו לא מרחיקים אותו מהחברה ואנחנו לא יוצרים את ההגנה שהחברה מצפה מאיתנו לתת לה, ודיברו פה על גמול ודיברו פה על שיקום, אני מדברת גם על הרחקה של אנשים מסוכנים מהחברה, אני מדברת עליהם. אני לא רוצה שעברייני סמים שמדרדרים קטינים לשימוש בסמים יסתובבו ברחובות. אני לא רוצה שאנשים יסתובבו, וזה התפקיד שלי. שלי, אני מתכוונת של המשטרה. לשם כך הוקמה המשטרה, להרחיק את מי שמסוכן לחברה מהחברה, לא רק לשקם. אני חושבת שצריך לעשות פה אבחנה מאד גדולה ואני בטוחה שיש לכך כך מחקרים. מי מהאנשים הפוטנציאלים לשיקום ובהם להשקיע ולא סתם לקחת את הכל כמקשה אחת ולבנות על זה איזה שהוא משהו כללי ולא ממוקד.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: תודה. באדי.

ד"ר באדי חסייסי: אני רק רוצה להבין, את לא מציעה לבטל את

עבודות השירות, נכון?

גב' לאה קליינר: לא. אני מנסה, לפחות לדעתי, חלופה נאורה זו

חלופה שצריכה להיות ואנחנו צריכים לשאוף לתקן אותה, לא במתכונת הנוכחית

שלה.

ד"ר באדי חסייסי: כי הדיון הזה שמתפתח כאן בקונטקסט של חלופות למאסר, וגם כשאני שמעתי ממך סקירה מאלפת, לא ידעתי הרבה פרטים, אבל כל הנקודות שרשמתי זה נקודות שליליות. כלומר, יש כאן מערך שהוא מאד בעייתי, לפחות על פי ---

דובר: המערך הוא לא בעייתי.

ד"ר באדי חסייסי: לא, לא, על פי התיאור, לפחות. ולכן גם חלק מהדברים של ורדה, החלק הראשון זה בדיוק מה שרציתי להעיר, אבל החלק השני דווקא בא וקצת סתר את הדבר. זאת אומרת מה שאני רואה כאן, בהמשך להערה הקודמת, יש פה מערך שהוא בעיקרון צריך לעבוד, עובד ויש פה איזה שהן בעיות בוודאות הענישה, או בזה שאת נותנת למישהו חצי שנה עבודות שירות - הוא יודע ואת יודעת שזה לא וודאי, נכון? זאת אחת הבעיות בעצם בעניין.

גב' לאה קליינר: האמת היא שאין דבר כזה שאני לא יודעת ... היא לו. המערך שלנו, אני חושבת שמערך עבודות השירות אפילו עובד יותר מדי קשה, מעבר לתפקיד שלו. זאת אומרת, אמרתי שאני מנסה לתת תמיכה וליצור קשר והרבה בירורים והרבה בדיקות והרבה תמיכה. אני מזמינה אותו עם אמא שלו ועם אבא שלו ועם אשתו ועם הסבא שלו, כל מי שיוכל לעזור לו.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: זה ברור שאתם עושים עבודה טובה. השאלה אם השיטה טובה, זה מה שבאדי שואל.

ד"ר באדי חסייסי: כן.

גב' לאה קליינר: השיטה היא טובה, לא מספקת. זאת אומרת אני חושבת שצריך לשים לה עוד כמה קביים, כדי שאנחנו כחברה נרוויח כשהוא יוצא.

ד"ר באדי חסייסי: רק הערה, זה נשמע לי אבסורדי ובלתי מתקבל על הדעת, שעבריינין סמים שבעבודות שירות, שאין לכם מנדט לבדוק אותו כל יום בבדיקת שתן. זה נשמע הזוי, זאת אומרת שאין לכם מנדט כזה בעבודות שירות לבדוק.

דוברת: זה לא בחוק. היא יכולה לבקש מבית המשפט.

ד"ר באדי חסייסי: לא, אבל מה שהיא מתארת כאן שזה לא ---

דוברת:

זה לא אוטומטי.

ד"ר באדי חסייסי:

וחלק מהמערך הזה, אם הוא צריך להיות יעיל,

צריך לתת למערך הזה, כמו שתואר קודם, איזה שהם כלים שיוכל להתמודד. זה מה שעשו למשל בפרויקט הזה שהציגו מקודם בהוואי. אתה חייב לתת כלים בכדי שהדבר הזה יצליח.

גב' לאה קליינר:

רק במילה לגבי אסירים, נניח שיוצאים

ומשתחררים בשני שליש אפרופו, ונניח יוצאים באיזוק אלקטרוני. אין, לא שומע מהם כלום. הכל פיקס, אין שום הפרה, שום טעות, שום דבר, זה מצוין. להבדיל נניח מ - - -

פרופ' אפרת שהם:

לא, זה מאד לא מדויק. זה לא מדויק, כי האדם

היחידי סביב השולחן שחקר אותם זה אני, אז אני אגיד לך בדיוק את המספרים. אסירים, אסירים, אסירים בהתניה שיפוטית. כל האסירים שהשתחררו מסוף 2005, תחילת 2006 – עד היום אצלנו במחקר.

תנ"צ ורדה שחם:

בפיקוח?

פרופ' אפרת שהם:

בוודאי. אז ראשית התוצאות הן טובות, אבל זה

לא נכון שאין הפרות. יש הרבה שיקול דעת. קודם כל יש הרבה הפרות טכניות.

תנ"צ ורדה שחם:

אנחנו לא מדברים על זה.

פרופ' אפרת שהם:

אבל כשאנחנו מנקים את ההפרות הטכניות, אנחנו

רואים שיש הרבה שיקול דעת. זאת אומרת כל שיקול הדעת הטיפולי, שאם האיש עבר עוד מטר מאיפה שמותר לו בחצר, אז נכון שיש הפרה, אבל הוא מתייצב כל בוקר לעבודה, הוא מתייצב פעם בשבועיים לבדיקה עם המפקח - - -

תנ"צ ורדה שחם:

אז אנחנו מתכוונים לזה שאין הפרות. שזה לא

הפרות משמעותיות. הוא לא הלך לבצע עבירה אחרת.

פרופ' אפרת שהם:

על פניו בתקופת הפיקוח אפשר לומר שזה פרויקט

מאד מוצלח. זאת אומרת אחוזי החזרה לעבריינות הם אפילו לא 10%, הם כמעט 10% בכל התקופה הזאת של שנה של פיקוח.

תנ"צ ורדה שחם:

נכון, אנחנו יודעים את זה.

פרופ' אפרת שהם: ויש פה הרבה תוצאות טיפוליות ולכן אני שאלתי,

כי פה יש את התמיכה של גבולות, של הפיקוח האלקטרוני ויש מערכת טיפול שנבנית על ידי רש"א לאותו אסיר בהתניה שיפוטית וללא ספק זה כיוון שהוא מאד חשוב.

תנ"צ ורדה שהם: זה נכון, אבל רק 10% נמצאים אבל בהליך הזה. ה-

90% האחרים הם עצורים.

גב' לאה קליינר: אבל לפני שיש רש"א, לפני שיש את האיזוק, אחד

שמתחרר באיזוק אלקטרוני מהכלא, זה מישהו שעבר תכנית טיפולית בכלא והוא הומלץ והוא היה בסדר, הוא משתחרר בדרך כלל.

פרופ' אפרת שהם: לא, אז אני חייבת לומר, גם פה דווקא האסירים

שהשתחררו בהתניה שיפוטית והם בפיקוח אלקטרוני, הם אותם אסירים שללא הפיקוח האלקטרוני לא היו משתחררים. זה אסירים חלשים וזה אסירים נגררים - -

דוברת: נכון, אבל את צריכה המלצת רש"א.

פרופ' אפרת שהם: נכון, אבל זו לא אוכלוסייה קטנה ונורמטיבית.

ד"ר חגית לרנאו: יש לי שאלה או הערה.

פרופ' אפרת שהם: רגע חגית, אני רק רוצה לבקש, אני גם אמרתי

לאורן, יש עבודת דוקטורט שנעשתה על החלופות למאסר של ד"ר בילהה שגיא והיא בדקה עבודות שירות. כדאי היה מאד - - -

פרופ' אורן גזל-אייל: אם את רוצה להעביר לי אותה כדי שאני אפיץ

אותה, אני אשמח.

פרופ' אפרת שהם: אוקי. כדאי מאד לראות אם בסופו של דבר באמת

יש איזה שהם נתונים שאפשר להתייחס אליהם כתוצאה מהעבודה הזאת.

ד"ר חגית לרנאו: אני רוצה הערה ושאלה ללאה. קודם כל אני

מסכימה עם האבחנה של באדי שיש בעיה עם השיטה. זאת אומרת, יש קושי אמיתי נגיד עם העניין הכלכלי שאת אומרת, להכניס בן אדם למצב שברור שהוא יהיה במצוקה כלכלית ושהוא יהיה במן מרחב הישרדותי כזה, שהוא צריך גם להאכיל את הילדים ואז לשבת ולהגיד – טוב, הנה, הוא לא עומד בעבודות השירות. זה לא

חכמה. זאת אומרת זה קצת כמו הוויכוח על מעצרי בית ארוכים. אי אפשר באמת לחשוב שאנשים יישבו חודשים על חודשים על שנים בבית. זאת אומרת זה לא סביר ואז להסתכל ולהגיד להם – נו באמת, אז הם לא עומדים במעצר בית. זה לא אומר שכאילו יש משהו עם השיטה לא בסדר, אז להסיק מזה שהאנשים לא בסדר, זה קצת בעייתי. אבל אני רוצה להגיד משהו שהוא כן עניין של וויכוח ויש עליו ויכוחים גם שמגיעים לבית המשפט. את התחלת ואמרת – יש הרבה אנשים שלא מתאימים והדוגמאות היו ככה דוגמאות - - -

גב' לאה קליינר: אמרתי רק מעט.

גב' חגית לרנר: אבל נגיד יש קבוצות של אנשים, שאני בתור סניגוריה ציבורית חושבת שהם מאד מתאימים לעבודות שירות, אבל צריך איזה סוג של הנגשה. למשל, אנשים שסובלים מבעיות פיזיות, ממוגבלות פיזית או אנשים שסובלים ממוגבלות שכלית או ממוגבלות נפשית. כשהאנשים האלה, ההכרעה החברתית היא בין לשלוח אותם לעבודות שירות לבין לשלוח אותם לכלא, המקום שבו באה-, קשה למצוא להם עבודות שירות, זה דורש יותר מאמץ, זה דורש יותר הנגשה, אבל מבחינה ערכית הפתרון ה-כאילו קל - טוב, אז שילכו לכלא לחצי שנה, כי שם לא משנה מה הם יעברו, הם יעברו את זה ואנחנו לא נסתכל על זה, זאת הכרעה ערכית מאד בעייתית בעיני, ואני כן חושבת שהמנגנונים של עבודות שירות צריכים להיות יותר רגישים לאוכלוסייה הזאת.

גב' לאה קליינר: יכול להיות שלא הבהרתי את עצמי טוב. זאת אומרת אין לנו, להיפך, באמת בשביל אנשים כאלה אני מתאמצת יותר והמדיניות היא של להתאמץ ולמצוא מקום למוגבלים פיזית או מוגבלות נפשית. אלא שזה לא אומר שלמרות שאם מוצאים מקום – אין בעיה. כי למשל לגבי חולי נפש, ואנחנו מקבלים חולי נפש גם, ויש לי חוות דעת שהוא יכול לעבוד, אלא ששבוע אחרי שהוא נכנס בערך, או שהוא מפסיק לקחת טיפול, או שמהחווה דעת עובר זמן וכל מיני דברים קורים ואין יותר עם מי לתקשר. אז הוא מאושפז, אני מחפשת אותו ואין עם מי, וזה ככה נשאר לי. והתהליך הזה, של להגיש פנייה, שעל פי החוק מותר לי להגיש פנייה לבית משפט לשינוי גזר הדין בשל שינוי המצב, היא, אני לא אגיד מילה גדולה

- קטסטרופלית – אבל קרוב לזה. מאד קשה. אבל אנחנו מקבלים את כולם, מתאמצים, אבל זה לא אומר שזה הכל.

פרופ' מרדכי קרמניצר, היו"ר: אני רוצה להודות מאד גם ללאה וגם לתומר. זה מאד הועיל, הצגות הדברים שלכם.

פרופ' אורן גזל-אייל: הישיבה הבאה ב-3 ביוני, נקבעה. זו הישיבה האחרונה, זו שנקבעה. חשבנו היום לשבת בישיבה מקדימה עם השופטת דורנר כדי לקבוע ישיבות נוספות, אבל זה לא הסתייע, כמו שאתם מבינים. ב-3 ביוני, אז נראה אז והנושא יישאר אותו נושא ואם יש לכם חומרים – אז אנא, כמה שיותר מוקדם. הנושא יישאר חלופות למאסר.